

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017-2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Marie Marková

Integrace a vzdělávání cizinců v České republice

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ivana Shánilová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2017-2018

BACHELOR THESIS

Marie Marková

Integration and education of foreigners in Czech republic

Prague 2018

The bachelor thesis work supervisor: PhDr. Ivana Shánilová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Poděkování patří vedoucí práce, PhDr. Ivaně Shánilové, Ph.D., za koordinaci, trpělivost a pomoc při psaní bakalářské práce.

Anotace

V bakalářské práci popisuji vzdělávání cizinců a vše, co je s touto tematikou spojené. O integraci cizinců se diskutuje napříč celým světem. Vše je spojeno s migrační vlnou, kterou Česká republika zažila v létě r. 2015, ale i s přesídlováním a poskytováním mezinárodní ochrany cizincům. Při psaní jsem využila odbornou literaturu, poznatky kolegů z jiných center, i úhel pohledu pedagogů a dobrovolníků, kteří jsou v přímém kontaktu s cizinci.

Klíčová slova

Azylant, cizinec, integrace a integrační centra, migrace, multikulturní výchova a vzdělávání.

Annotation

In the bachelor thesis I will describe educating of foreigners and everything related to this topic. Foreigners integration is being discussed all over the world. All the things are connected not only with the migration wave that hit Czech Republic in 2015 but also with the process of moving and providing international protection for foreigners. Writing the thesis I used professional literature, knowledge of my colleagues from other centers and opinion of pedagogues and volunteers whom are in direct contact with foreigners.

Key words

Asylum seeker, foreigner, integration a integration centers, migration, multicultural training and education.

Obsah

Úvod	9
1 INTEGRACE	10
1.1 Odchod lidí z tehdejšího Československa, integrace v cizí zemi	11
2 MIGRACE	12
2.1 Migrant	12
2.2 Migrační politika	12
2.3 Prosazování migrační politiky a její východiska	13
2.4 Zásady migrační politiky	14
2.5 Uprchlík & azylant	15
3 SCHENGEN	16
4 CIZINEC (NELEGÁLNĚ POBÝVAJÍCÍ) NA ÚZEMÍ ČR	16
4.1 Cizinci & legislativa v České republice	17
5 SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ (dále jen SUZ“) MV ČR	17
6 STÁTNÍ INTEGRAČNÍ PROGRAM	21
7 PODMÍNKY PRO ZAŘAZENÍ DO SIP	21
8 UNHCR	22
9 BALKÁNSKÁ VLNA	23
10 INTEGRACE BARMSKÝCH UPRCHLÍKŮ	23
10.1 Integrace do české společnosti – ukazatele a prostředky integrace	24
10.1.1 Práce	24
10.1.2 Bydlení	25
10.1.3 Vzdělání a vzdělávání	25
11 IAS PŘEDLICE	27
12 INDIVIDUÁLNÍ PLÁNOVÁNÍ	27
13 DOBROVOLNÍCI V INTEGRACI A VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ	29
14 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE (dále „NNO“)	30
14.1 Organizace pro pomoc uprchlíkům (dále jen „OPU“)	30
14.2 Mezinárodní organizace pro migraci (dále jen „IOM“)	30
14.3 Sdružení pro integraci a migraci (dále jen „SIMI“)	30

14.4	Poradna pro integraci (dále jen „PPI“)	30
15	VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ OD PŘÍCHODU DO ČESKÉ REPUBLIKY	31
16	INTEGRACE A „NAŠI SOUSEDÉ“	32
17	EMPIRICKÁ ČÁST	34
17.1	Markéta, dobrovolník v NNO z. s., Středočeský kraj	36
17.2	Ljuba, Ukrajina, 48 let	39
17.3	Maxim, Ukrajina, 22 let	42
17.4	Natálie, Ukrajina, 38 let	43
17.5	Alexandra, Ukrajina, 48 let	45
17.6	Larisa, Rusko, 59 let	47
17.7	Valentina, Rusko, 46 let	48
17.8	Peem, Nigérie, 24 let	50
17.9	Suen, Nigérie, 29 let	51
17.10	Khadra, Somálsko, 29 let	52
17.11	Saed, Sýrie, 33 let	53
17.12	Taissa, Moldavsko, 24 let	56
17.13	Muhammad, Afghánistán, 23 let	57
17.14	Azzad Alli, Afghánistán, 26 let	58
17.15	Anna, Polsko, 38 let	59
17.16	Jana, pracovnice v Integročním azylovém centru v Ústí n/ Labem	60
17.17	Jarmila, Češka, která emigrovala	64
17.18	Tij Na, Barma, 13 let (Táňa)	67
18	ZÁVĚR	68

Úvod

V souvislosti s migrační vlnou, která patří v poslední době mezi světový fenomén, slýcháme častěji o vzdělávání a integraci cizinců.

V posledních letech se v České republice o cizincích, uprchlících, migrantech i azylantech mluví víc než dost, různé názory, připomínky i postoje k nim se liší, přístupy jsou různorodé a diskuze týkající se tématu bývají mnohdy bouřlivé.

Toto silně diskutované téma, které se stalo od druhého čtvrtletí 2015 velice populární a dalo by se říci, že v období od června do října 2015 nebyl v médiích prostor na jiné téma, se promítlo ve všech sektorech společnosti.

Společnost se zabývala intenzivně uprchlíky, některé mediální kanály byly věnovány pouze a jen cizincům, kteří procházeli Českou republikou, aby mohli pokračovat dále do Německa, Francie, Švédska, Finska či Norska.

Migrační vlna byla u nás zaznamenána i v souvislosti s balkánskou krizí, rozpadem bývalé Jugoslávie, kdy na naše území přicházela řada cizinců s žádostí o azyl, nebo i dočasnou mezinárodní ochranu.

Azyl v Česku byl poskytnut i mnoha rodinám z Barmy, což rozvedu v dalších kapitolách práce.

Je tedy nezbytně nutné, aby bylo všem cizincům žijícím v České republice dostupné vzdělávání a tím docházelo k integraci a začleňování do společnosti.

V empirické části této práce budou zpracovány a vyhodnoceny rozhovory s cizinci. Po zpracování vyhodnotím integraci a vzdělávání z pohledu cizinců, žijících v České republice.

1 INTEGRACE

Tento pojem vychází z latinského slovesa „integrate“ (sjednocovat, scelovat), ve spojení „integrace cizinců“, se tedy jedná o začleňování cizinců do společnosti.

Jak již byla zmínka v úvodu, část cizinců příchozích na území našeho státu, zažádalo z mnoha důvodů o dočasnou mezinárodní ochranu, případně o azyl a je nezbytně nutné, aby se cizinci integrovali, aby byli co nejlépe začleněni do naší společnosti, a uměli žít v evropské zemi.

Migrační vlna, která postihla Českou republiku a další evropské státy v roce 2015, si žádá náročnější a složitější integraci cizinců. Důvodem je národností složení. Syřané, Afghánci, Pákistánci, Iráčané, Íránci, Maročané, Súdánci, Eritrejci a další cizinci jiných kultur, odlišných náboženství a diametrálních zvyků, se začleňují do společnosti pomaleji a s obtížemi oproti, obyvatelům z evropských zemí, kteří mají například podobnou kulturu a jsou jim naše tradice a zvyky bližší.

S integrací souvisí vzdělávání, a to bude dále v práci rozvedeno.

Podle Jany, pracovnice v IAS je „vzdělávání je nedílnou součástí integrace. Pokud se někdo brání přijmout naši kulturu, náš jazyk, naše pracovní návyky a vše ostatní co s tím souvisí, integrace není taková, jaká by měla být a člověk se jen těžko zžije s našim prostředím. Pracuji s cizinci mnoho let, a pokud se nechce naučit česky hovořit a evropsky smýšlet, má v začlenění do společnosti problémy. Obtížně si hledá práci, a není-li zdroj obživy legální, narůstá kriminalita.“

1.1 Odchod lidí z tehdejšího Československa, integrace v cizí zemi

Okrajově se zmíním ještě o tom, že tehdejší Československo opustilo v letech 1948 – 1989 přibližně kolem čtyř set dvaceti tisíc lidí. Koncem 40. let byli považováni za zrádce, po roce 1968 už nebyli tolik odsuzováni. Spíš jim bylo záviděno, že dokázali opustit domovy, rodiny a začít v cizí zemi od začátku, hledat si nový domov, novou práci a učit se jazyk. Nejvíce se prchalo do Kanady, USA, Austrálie, Německa i Rakouska. Postoj společnosti k migrantům se různí. Po roce 1989 se jich ale zpět tolik nevrátilo, nejen že nebyly záruky, jak vše v Česku dopadne, ale nikdo už nechtěl přijít o to, co se mu podařilo vybudovat. (Kreč, 2016, s. 22-24) S Jarmilou, která se po roce 1989 vrátila zpět, si povíme v praktické části práce o tom, jak se integrovala a jak se dnes, po návratu do Česka, podílí na integraci cizinců.

2 MIGRACE

Migrace je dynamický a komplexní jev, tento fenomén má na Českou republiku dopad společenský i ekonomický. Procesy, které s migrací a integrací souvisí, společnost intenzivně vnímá.

2.1 Migrant

Migrant je osoba, která přesídlila do jiného státu a pobývá tam na dobu určitou, většinou nejméně na jeden rok (nejedná se o turisty ani osoby na služebních cestách). Migranti, a to zejména ekonomičtí migranti, odešli do jiného státu hlavně za vidinou lepšího života.

2.2 Migrační politika

Migrační politika, kterou se Česká republika řídí, vychází se společných evropských politik, tzn. politik Evropské unie (dále jen „EU“) a je řízena právními unijními nástroji. Doménou řízení společnými politikami EU v oblasti migrace, má prvenství mezinárodní ochrana, ochrana vnější hranice Evropské unie, vyhošťování neoprávněně pobývajících cizinců i cizinců, kteří se rozhodnou pro dobrovolný návrat. Dobrovolného návratu, čili repatriace, využívají nejčastěji Ukrajinci, kteří pobývají na našem území nelegálně a nechtějí v detenčních a pobytových zařízeních trávit dobu nezbytně nutnou, v případech azylové procedury.

Česká republika musí v otázkách migrace brát ohled na své potřeby a možnosti státu, ale také brát ohled na situaci v Evropské unii a podílet se aktivním způsobem na řešeních společných politik.

Česká republika je součástí schengenského prostoru, což ji stejně jako dalším státům přináší výhodu v podobě volného pohybu osob, zboží a služeb. Kromě výhod přináší volný pohyb také bezpečnostní rizika, což vyžaduje spolupráci všech členů. Záměrem České republiky by mělo být zachování stabilního, bezpečného a funkčního schengenského prostoru prostřednictvím migrační politiky, která bude účinná a zodpovědná na dvou úrovních – unijní úrovni a současně i na národní úrovni.

Migrační politika ČR i společné politiky EU můžou současně fungovat jen tehdy, budou-li všichni účastníci dodržovat a plnit společná unijní pravidla. Nedodržování by znamenalo destabilizaci systému, čímž by mohlo dojít k ohrožení základního pilíře evropské integrace, tzn. volného pohybu osob. Nastavená společná pravidla EU musí dodržovat nejen ČR, ale i ostatní partneři. (Marková, 2016, s. 12)

2.3 Prosazování migrační politiky a její východiska

„Česká republika, i Evropská unie jako celek, proto musí prosazovat a účinně provádět migrační politiku s jednoznačnými východisky:

- 1. přijímat legální migranty a usnadnit vstupní procesy se zřetelem na potřebu zachování konkurenceschopnosti v globálním ekonomickém prostředí;*
- 2. migrantům, kteří vědomě nezvolí legální cestu do Evropské unie, nebo jsou k tomuto donuceni vnějšími okolnostmi, zajistit přístup k mezinárodní ochraně nebo návrat do zemí původu za současného dodržování principu non-refoulement;*
- 3. zajistit takovou míru integrace cizinců trvale pobývajících na území České republiky, která zamezí bezpečnostním rizikům a negativním společenským jevům a povede k soudržnosti společnosti a ochraně práv jejích členů;*
- 4. aktivně provádět vnější dimenzi migračních politik, včetně pomoci uprchlíkům a podpory bezpečnostní stabilizace a sociálně-ekonomického rozvoje zdrojových a tranzitních zemí migrace.“* (www.mvcr.cz)

Kromě odboru azylové a migrační politiky se tématem migrace a azylu zabývají i jiné odbory Ministerstva vnitra (Odbor všeobecné správy, odbor správních činností). Dále se tématu věnují i Policie České republiky - zejména Služba cizinecké policie, a také Správa uprchlických zařízení (dále jen „SUZ“)

„Většinu mezinárodních migrantů, tvoří ekonomicky aktivní migranti, kteří jsou v drtivé většině (nebo alespoň velmi častě) zastoupeni v mnoha typech migračních pohybů: v tradiční pravidelné migraci (regular/settlement migration), ve smluvních pracovních pohybech (contract workers), v pohybech vysoce vzdělaných pracovníků (professionals) i v ilegálních pohybech.“ (Drbohlav, 2008, s. 18)

2.4 Zásady migrační politiky

Sedm zásad migrační politiky, které byly vládou schváleny 29. července 2015, odráží postoj České republiky k tématu migrace.

„Česká republika:

- 1. dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů.*
- 2. zajistí bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, návratové politiky a organizovaného zločinu spojeného s převaděčstvím a obchodováním s lidmi.*
- 3. dostojí svým závazkům v oblasti azylu a zajistí flexibilní kapacity svého systému.*
- 4. posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládnutí migračních krizí.*
- 5. bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru.*
- 6. podpoří legální migraci, která je pro stát a jeho občany přínosná tak, aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu i reflektovat dlouhodobé potřeby státu.*
- 7. dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení.“ (mvr.cz)*

2.5 Uprchlík & azylant

Velmi často dochází k záměně pojmů a k nerozlišování. U uprchlíka bývá důvodem útěku z vlasti snaha o záchranu života, migrant opouští zemi z ekonomických důvodů a uznáný uprchlík se stává azylantem.

U uprchlíka bývá důvodem opuštění vlasti situace, při níž je ohrožen na životě, např. válečný konflikt v zemi. Pojem uprchlík je definován v Úmluvě o právním postavení uprchlíka (také Ženevská konvence), která byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1951 v Ženevě. Z této definice se stále vychází, když se rozhoduje o postavení uprchlíka nebo o případném udělení mezinárodní ochrany. Zmíněnou úmluvou se řídí i Česká republika.

Uznáný uprchlík – azylant je člověk, kterému byl udělen azyl, tedy prokázal, že jeho žádost byla oprávněná. Je mu poskytnuta ochrana hostitelskou zemí a nabídnuta pomoc s integrací do společnosti (například výuka českého jazyka zdarma). Azylantů je oproti žadatelům o azyl méně.

O žadateli o azyl mluvíme o člověku, který přichází s úmyslem požádat o azyl v České republice až do doby, kdy mu jeho žádost vyřídí Ministerstvo vnitra a poté krajský soud. Žadatel musí uvést pádné důvody, které ho vedly k žádosti o azyl a také je doložit. Přidělení azylu upravuje v ČR zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších právních předpisů

3 SCHENGEN

Česká republika je součástí Schengenského prostoru. Tento prostor, označení pro území většiny evropských států se nazývá publicistickým slangem, země Schengenu. Název je podle malé vinařské obce na jihovýchodě Lucemburska, v oblasti, kde spolu hraničí Německo, Francie a Lucembursko. Za proslavením obce stojí podpis smlouvy z 14. června 1985 a následně byla 19. června 1990 podepsána prováděcí úmluva. Po vytvoření a spuštění Schengenského informačního systému došlo k odstranění pohraničních kontrol. Tento významný krok pro Evropu přináší výhody v podobě volného pohybu nejen zboží i osob. Tento skutek s sebou přinesl i určitá bezpečnostní rizika, což vyžaduje vzájemnou kooperaci všech členů.

4 CIZINEC (NELEGÁLNĚ POBÝVAJÍCÍ) NA ÚZEMÍ ČR

První, s kým se nelegálně pobývající cizinec dostane v ČR do kontaktu je Policie České republiky a (dále jen „PČR“) a to zejména Služba cizinecké policie (dále jen „CP“). Ten útvar, který cizince zajistí, provede nezbytně nutné úkony, identifikaci osob, zkoumání totožnosti a následně je cizinec předán do Zařízení pro zajištění cizinců (dále jen „ZZC“), které se jinak nazývá detence, nebo záchyt. Pokud dojde k zajištění rodin, nebo se jedná o matky s dětmi, páry, a mladiství jsou umístěni do ZZC Bělá ve Středočeském kraji, nebo do ZZC ve Vyšních Lhotách v Moravskoslezském Kraji. V případě se jedná o samostatné muže, ti jsou zajištěni v detenci v Bálkové, v Plzeňském kraji.

4.1 Cizinci & legislativa v České republice

Velkou změnu zaznamenali cizinci po přijetí zákona 326/1999Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, který vstoupil v platnost od ledna 2000. Občané EU pobývají v ČR bez potvrzení, což je legislativně možné. Potvrzení o přechodném, nebo trvalém pobytu, v každém případě, zjednodušuje jednání s úřady a některé administrativní záležitosti, např. při jednání s pojišťovnou. V ojedinělých případech jsou tato potvrzení nutná. Pro občany třetích zemí, tj. mimo zemí EU, je získávání povolení k pobytu mnohdy velmi složité. Není jisté, že cizinci budou respektovat všechna pravidla. Jsou zaznamenány i případy cizinců, kteří v České republice vyučují jazyky, mnohdy tuto činnost vykonávají bez smluvních vztahů, vyhýbají se administrativním úkonům při vyřizování živnostenského listu. Je možné se setkat i s tím, že činnost vykonávají na živnostenský list jiné osoby. Jedná se o osoby z USA, nebo z Kanady, pro něž je vyřizování živnostenského listu složitější, než pro občany Evropské unie. Byrokracie není jediným důvodem, hlavním důvodem je touha vyhnout se daňové povinnosti. (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 65 – 67)

5 SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ (dále jen SUZ“)

MV ČR

Významnou a stěžejní roli v této problematice sehraává Správa uprchlických zařízení (SUZ), která je organizační složkou státu, podřízena náměstkovi ministra vnitra pro veřejný pořádek a bezpečnost.

SUZ byla zřízena 1. ledna 1996 jako rozpočtová organizace Ministerstva vnitra ČR.

Vznikla rozdělením tehdejšího odboru pro uprchlíky proto, aby byl oddělen výkon státní správy v oblasti azylové politiky a správního řízení o udělení azylu od zabezpečování služeb žadatelům o udělení mezinárodní ochrany.

Od 2006 má SUZ ve správě i zařízení pro zajištění cizinců, od 2009 provozuje síť center na podporu integrace cizinců v krajských městech.

Česká republika zabezpečuje prostřednictvím SUZ ubytování a další služby žadatelům,

azylantům a zajištěným cizincům, a to na základě zákonů č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR a zákona č. 325/1999 Sb. o azylu. Úkolem SUZ je nabídnout těmto osobám odpovídající a důstojné podmínky. Otázky azylu a migrace jsou plně v kompetenci tří složek Ministerstva vnitra: SUZ, Odboru azylové a migrační politiky (OAMP) a Policie České republiky (PČR).

SUZ spolupracuje s vládními a mezinárodními institucemi, samosprávou, nevládními organizacemi. Některé její činnosti jsou od roku 2006 spolufinancovány z prostředků Evropského uprchlického fondu, zejména jsou to programy prevence, integrace, repatriací, vybavení středisek a některé služby klientům. Od roku 2009 SUZ čerpá prostředky také z Evropského návratového fondu a Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

Tento útvar Ministerstva vnitra působí v oblasti mezinárodní ochrany, uprchlictví, koncepce a integrace cizinců, vstupu a pobytu cizinců, státního integračního programu a schengenské spolupráce. Řídí organizační složku ministerstva Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, přichází s návrhy založení, nebo změnu charakteru zařízení pro zajištění cizinců i azylových zařízení.

V souladu se Zásadami politiky vlády je hlavním zájmem státu minimalizovat nelegální migraci a současně podporovat řízenou legální migraci, což je propojeno se zabezpečením účinné ochrany státních hranic v rámci schengenského prostoru. Zásadní je tedy Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, kde část kompetencí připadá Policii České republiky. Zákon tedy staví Ministerstvo vnitra pozice nadřízeného správního orgánu PČR. Při výkonu státní správy policií nad ní provádí dozor Ředitelství služby cizinecké policie, které dále vykonává další úkoly, které stanoví zákon.

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ MV) provozuje čtyři Integrační azylová střediska (IAS), v Brně, Havířově, Jaroměři a Předlicích.

Tato střediska slouží k ubytování osob, kterým byla udělena mezinárodní ochrana, tzn. azyl. Udělování mezinárodní ochrany spadá do gesce Ministerstva vnitra – Odboru azylové a migrační politiky (OAMP). Správa uprchlických zařízení do procesu o rozhodování nijak nezasahuje.

Pobyt v azylových střediscích je dobrovolný a ubytované osoby jej mohou volně opouštět, jelikož se jedná o zařízení otevřeného typu.

V rámci integrace a celého integračního procesu, mají klienti v těchto zařízeních nejen svá práva, ale i povinnosti, které musí být respektovány. Povinná docházka na kurzy českého jazyka, nebo ve spolupráci se sociálním pracovníkem hledání bydlení a zaměstnání, jsou stěžejní pro integraci.

Sociální pracovník, který je klientům na těchto střediscích k dispozici, jim pomáhá řešit každodenní starosti a překážky, se kterými se mohou setkat a zároveň je seznamuje s přesnějším životem a výčtem specifík v České republice.

Pobyt v IAS si klienti hradí sami z vlastních zdrojů a dle zákona o azylu, je pobyt omezen na dobu 18 měsíců. Průměrná doba pobytu však nepřesahuje devět měsíců.

Integrační středisko v Předlicích s kapacitou deseti bytů, s 44 lůžky, bylo zřízeno v roce 1994 a od té doby prošlo integračním střediskem více než 200 osob. Národnostní složení se mění dle situace ve světě. Jelikož o v integračních střediscích pobývají osoby, které se chtějí integrovat do české společnosti, nejsou v IAS za dobu jejich fungování zaznamenány žádné závažné problémy.

Všechna střediska Správy uprchlických zařízení (SUZ) nejsou stejného charakteru. Okrajově se jen zmíním o Zařízení pro zajištění cizinců (ZZC), která nejsou pro cizince tolik populární a patří mezi ta nejméně oblíbená. Tato střediska byla v roce 2015 přeplněná a všechna média ukazovala nespokojené klienty za ostnatými dráty a zařízení jsou hlídána Policií. Cizinecká policie působí ve všech ZZC, neboli detencích. Do zařízení tohoto typu se umísťují cizinci, kteří se na území ČR pohybují nelegálně a nejsou schopni se prokázat doklady. V praxi to funguje tak, že pokud PČR není cizinec schopen prokázat svou totožnost, je umístěn do ZZC, kde se totožnost zjišťuje a ověřuje. Klienti se většinou prokazují padělanými doklady, nebo nejsou schopni předložit žádný z dokladů, který by je identifikoval, proto dochází k umístění do detence. Tam se klient rozhodne, zda požádá o azyl, nebo využije v rámci programu OAMP dobrovolného návratu. Klienti, převážně z Ukrajiny, využijí návratu do země původu, pokud nejsou z oblasti, kde probíhají válečné konflikty a cizinci, kteří mají oprávněné důvody k žádosti

o azyl, zůstávají v detenci do doby, než se tzv. ztotožní a než je jim mezinárodní ochrana přidělena. Po dobu zajištění se klienti volně nepohybují a zařízení jsou hlídána PČR. Pokud klient v ZZC požádá o mezinárodní ochranu a ta je mu přiznána, následně je ze Zařízení pro zajištění cizinců propuštěn do Pobytového střediska (PoS) a potom využije IAS, nebo se ubytuje v soukromí. Toto platí jen pro cizince, kteří se chtějí integrovat, a žádosti o mezinárodní ochraně je vyhověno. V jiných případech může dojít k vyhoštění z ČR.

Nicméně o integraci a vzdělávání, které je nedílnou součástí integrace, mluvíme v souvislosti s cizinci, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana, cizinci chtějí žít v ČR a chtějí se integrovat.

Jak jsem již zmínila, pro snadnější integraci a začleňování se do společnosti slouží cizím státním příslušníkům IAS a nestátní neziskové organizace (NNO). Ať už se klient rozhodne pro bydlení v soukromí, nebo v Integrovaných azylových střediscích, musí být integrace azylantů řízena Státním integračním programem (SIP).(www.suz.cz)

6 STÁTNÍ INTEGRAČNÍ PROGRAM

Státní integrační program (dále jen "SIP") má oporu v §§ 68 až 70 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Nový SIP byl schválen usnesením vlády dne 20. 11. 2015 pod č. 954 a účinnosti nabyl dne 01. 01. 2016. Dne 16. 01. 2017 schválila vláda svým usnesením č. 36 změny v konceptu SIP. (www.mvcr.cz)

7 PODMÍNKY PRO ZAŘAZENÍ DO SIP

Kurz českého jazyka je nezbytný pro zařazení do státního integračního programu. Získání znalosti českého jazyka realizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), formou bezplatného jazykového kurzu s dotací 400 hodin. Výuka probíhá v zařízeních SUZ, tedy v IAS, ale i mimo tato zařízení. Kurzy jsou skupinové i individuální a trvají od 6 do 12 měsíců. Kurz je zakončen zkouškou a každému je vydáno Osvědčení o absolvování kurzu a o vykonání závěrečné zkoušky z českého jazyka.

8 UNHCR

United Nations High Commission for Refugees dále jen „UNHCR“ je Úřad vysokého komisaře OSN, je jedna z pomocných organizací Organizace spojených národů, dále jen „OSN.“ UNHCR je celosvětová humanitární organizace. Od založení r. 1950 organizace pomohla více než 50 milionům uprchlíků a za svou činnost organizace získala v roce 1981 Nobelovu cenu míru. Elementární funkcí UNHCR je pomoc lidem v jejich zemi, pokud je to možné. UNHCR poskytuje i služby usnadňující integraci cizinců, mezi které patří jazykové kurzy a další programy podporující přístup ke vzdělávání a zaměstnání. Integrace a vzdělávání cizinců jsou touto nevládní organizací sledovány a to velmi detailně a pozorně. V rámci integrace se UNHCR snaží ve střední Evropě prosazovat rozvoj v oblasti vzdělávání, sociální péče i rozvoj zaměstnanosti. Vytváří cizincům nejen lepšího prostředí pro integraci, ale vyjednává pro ně ekonomickou soběstačnost, která by jim usnadnila integraci. Soustřeďuje se mimo jiné i na slučování rodin a přesídlování. Nevládní organizace UNHCR se zasadila o lepší podmínky i prostředí v uprchlických táborech. UNHCR se o cizince bedlivě stará a pracovníci organizace jsou s cizinci v kontaktu i poté, co jsou již v rámci přesídlení v České republice a integrují se. UNHCR hraje jak v integraci a vzdělávání cizinců značnou roli. (Crisp, 1997, s. 5 – 18)

9 BALKÁNSKÁ VLNA

V době konfliktu na Balkáně, kdy docházelo k nepokojům mezi etnickými skupinami tehdejší Jugoslávie, prchali lidé z této části Evropy do bezpečnějších koutů, tedy do střední a západní Evropy. Mnohonárodnostní stát jižních Slovanů nebyl pro lid bezpečným místem, a tak mnoho migrantů přicestovalo i k nám a velká většina se zde usadila a založila rodinu, někteří se po uklidnění situace vrátili zpět. Nejen únik před válkou a konflikty v zemi, ale i režim, který neumožňoval plnohodnotný a kvalitní život, nepřímo vyháněly hlavně mladší a vzdělanější lidi.

10 INTEGRACE BARMSKÝCH UPRCHLÍKŮ

Obyvatelé Svazové republiky Myanmar u nás rovněž hledají bezpečí a taktéž jim krom ostatních středisek poskytlo ubytování i zařízení v Předlicích. Barma, jak se jinak Myanmar nazývá, je jedna ze zemí jihovýchodní Asie, západní strany poloostrova Indie u pobřeží Bengálského zálivu, sousedící se státy jako jsou Bangladéš, Čína, Thajsko a Laos, vyhání ze země menšinové etnikum Rohingů, kteří hledají pokojné místo pro sebe a své děti. Téměř všichni uprchlíci z Barmy hovoří o tom, že se je vojáci snaží vypudit ze země za každou cenu, zapalují jim domy, krvavým útokům nemají šanci se vyhnout ani ženy a děti. Zrůdnosti, jako upalování zaživa i řezání hlav dětem se běžně dějí. Nejen podle novinářů, ale i dle slov samotných Barmánců, kteří z Barmy odešli, bilancuje Barma na hraně genocidy.

V roce 2009 byli již do pilotního programu zařazeni Čjini, kteří byli nuceni rodnou Barmu opustit a před náboženským pronásledováním se ukrývali v Malajsii. Přesto, že jim Malajsie byla kulturně bližší než Česká republika, nebyla jim schopná poskytnout mezinárodní ochranu. Jelikož Malajsie neuznávala Ženevskou konvenci, Malajské státní orgány usilovaly o transfer zpět do Barmy. Tehdy na doporučení UNHCR došlo k přesídlení do České republiky. Po příjezdu do České republiky vstoupili už s přiznanou mezinárodní ochranou a status azylových uchazečů získali ihned. Přímo z Ruzyňského letiště strávili několik měsíců v Integrovaném azylovém středisku. Pracovníci IAS spolu s pracovníky NNO pro ně připravili integrační program, ve formě kurzů, vzdělávacích seminářů, tvořivých dílen a výuky českého jazyka. V Česku je čekal bezpečný a důstojný život,

čehož někteří využili a nechtěli se vzdát života, na který byli zvyklí Barmy. Někteří odmítali kontakt s českou populací, nehledali si ani bydlení ani zaměstnání a výuka českého jazyka a dalších kurzů je přestaly zajímat. Udržovali tedy své etnické a národnostní zvyklosti, a očekávání některých Čjinských uprchlíků byla taková, že se je nedařilo naplnit, čímž docházelo k častým nedorozuměním, proto došlo k následnému přesídlení do Austrálie a Kanady. Dvě rodiny z Barmy se ale integrovaly báječně, jedna rodina bydlí v Brandýse nad Labem a druhá ve Staré Boleslavi. Obě rodiny projevíly vděk za pocit bezpečí a střechu nad hlavou. (Trbola, 2011, s. 65-66)

10.1 Integrace do české společnosti – ukazatele a prostředky integrace

Pro proces začleňování do společnosti jsou práce, bydlení, vzdělání i vzdělávání klíčovými faktory.

Znalost českého jazyka je pro cizince nástroj pro získání dovedností ale i pojítka k samotnému začlenění. V tomto směru hrají NNO významnou roli. Zajišťují pro cizince bezplatné kurzy českého jazyka, neboť pro většinu může být komerční výuka nedostupná. Stále ale platí, že pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou, je výuka v rámci státního integračního programu bezplatná. Ostatní cizinci mohou využít nabídky neziskového sektoru v rámci aktuálních projektů. Nestátní neziskové organizace umožňují i zajišťují také přípravné kurzy na zkoušku z českého jazyka, která je pro žadatele o trvalý pobyt zkouškou povinnou. (Trbola, 2011, s. 95)

10.1.1 Práce

Z pohledu českého státu je zapojení azylantů do pracovního procesu zásadní. Oproti jiným skupinám migrantů, jsou azylanti zvýhodněni v tom, že mohou pracovat bez povolení, přesto bývá zapojení do pracovního procesu mnohdy problémové. Ústřední překážkou je jazyková bariéra a následně doložení dosaženého vzdělání a kvalifikace. Ti, co mají problém se zapojit do pracovního procesu, mají nárok na zařazení do evidence nezaměstnaných a pobírají dávky sociálního zabezpečení, což je pro některé frustrující. Úřady práce sice nabízejí i rekvalifikace, ale znalost českého jazyka je překážkou pro absolvování rekvalifikačních kurzů. Čjinové nemají vysoké nároky ani na výši odměny za práci, ani na typ práce, jsou schopni vykonávat jakoukoliv dostupnou práci.

V empirické části se vrátím k azylantce z Barmy, která povypráví o začátcích pobytu v ČR i o současné situaci.

10.1.2 Bydlení

Mezi další zásadní rozměr integrace patří bydlení. Pomoc při zajištění bydlení v rámci SIP je významná. Po odchodu z IAS následuje fáze samostatného bydlení. Čjinům bylo nabídnuto bydlení v obecních bytech, starostou byli slavnostně přivítáni jako noví spoluobčané, ale je třeba brát v úvahu, že došlo k umocnění nesamostatnosti a závislosti na okolí. Jakmile jsou Čjinové obdarováni, pociťují povinnost obdarování oplatit, aby nebyli zahanbeni. Samostatným bydlením se situace azylanta razantně změní, v momentě, kdy má soukromí a bezpečný domov pro rodinu, zvyšuje se možnost na lepší integraci. Sestěhování cizinců, více rodin do jedné lokality, by vedlo k sociálnímu vyloučení cizinců, což je v rámci programu SIP nepřijatelné.

10.1.3 Vzdělání a vzdělávání

Pro Barmánce je vzdělání klíčové. Rodiče se snaží svým dětem dopřát kvalitní vzdělání, bez ohledu na vlastní dosažené vzdělání. Žádná změna nastala ani po odchodu z Barmy, po příchodu do České republiky. Vzdělání pro své potomky se pro Barmánce v nové zemi stalo ještě dychtivějším záměrem. Jednoznačně je vzdělání pro tyto děti klíčové pro integraci do nové společnosti. Ve většině případů mají rodiče snahu projektovat do svých dětí své nenaplněné touhy a u dětí migrantů tomu není jinak, tyto děti to chápou tak, že musí..., že nesmí zklamat a vyplnění tužby svých rodičů považují za povinnost. Podle slov některých Čjinů, bylo české školství lákadlem do programu přesídlení. Čeští úředníci vábili v Malajsii Barmánce právě na kvalitní školský systém. Barmánce ale čekalo v České republice zklamání, protože starší osmnácti let neměli nárok na zařazení do vzdělávacího systému a kritéria, dle kterých byly děti přiděleny do tříd, nebyly azylantům objasněny. Pro ilustraci uvádím příběh jedné z čjinských dívek ve středoškolském věku. Blahoutová uvádí, že: *„Dívka byla přiřazena na odborné učiliště, které je dle webových stránek určeno „absolventům základních školy praktické, žákům, kteří na základní škole dosahovali z různých důvodů slabších studijních výsledků a u nichž není předpoklad, že by úspěšně zvládali studium na střední škole, žákům, kteří ukončili povinnou školní*

docházku v nižším než devátém ročníku“. Není divu, že se rodiče dívky i samotná dívka cítí poškození výběrem školy. Dívka dle vyjádření rodičů patřila v Barmě mezi nejlepší v ročníku. Rozhořčení rodičů plyne zejména z toho, že jejich dcera nedostala šanci na lepší vzdělání“. (Trbola, 2011, s. 70 - 74)

Překonávání bariér k integraci cizinců patří. Jak je uvedeno výše, za velkou bariéru se považuje právě ta jazyková. S českým jazykem i českou kulturou se cizinci seznamovali už v IAS, kde byla výuka českého jazyka podmínkou pro zařazení do SIP, ovšem mnoho azylantů upozorňuje, že na tak odlišný jazyk od jejich mateřštiny je velmi krátká doba. Samotné kurzy v IAS byly kráceny o určité organizační problémy, bez kterých se kurzy neobešly, čímž se zkracovala časová dotace kurzů, čímž byla poznamenána byla samotná kvalita. Čjinští azylanti nehovoří všichni tak, aby mohli bez obav komunikovat, dle očekávání jazyk ovládají jejich děti, jelikož jsou s českými dětmi v každodenním kontaktu ve škole a mnohdy i mimo ní. Největší problém se projevuje na úřadech, kdy rodičům při komunikaci pomáhají děti. Kurz kulturních reálií považovali Barmánci za zajímavý. Zajímala je politika, zemědělství, trávení volného času rodin i bydlení českých lidí. Rozhled o české kultuře jim ale rozhodně chybí. Blahoutová uvádí že: „*Čjinům se tak v oblasti mezikulturního vzdělávání nikdo systematicky nevěnuje, což představuje další z překážek úspěšné integrace*“. (Trbola, 2011. s. 84)

11 IAS PŘEDLICE

Integrační azylové středisko v Předlicích poskytl ubytování nejen Barmským klientům, a desítkám rodin z Balkánu, ale také Čečencům, Kazachům a jiným občanům z dalších zemí bývalého Sovětského svazu, převážně pak lidem z Ukrajiny.

Nyní je v IAS ubytovaných 21 osob z Iráku, Kuby, Somálska a Sýrie.

Jana, vedoucí IAS v Předlicích, měla ty nejlepší zkušenosti s muži jednotlivci, o čemž se zmíním v empirické části bakalářské práce.

12 INDIVIDUÁLNÍ PLÁNOVÁNÍ

Povinností sociálního pracovníka v IAS je pomoc při sestavení Individuálního integračního plánu, který musí obsahovat reálné integrační cíle konkrétní osoby a v průběhu integrace je třeba plán aktualizovat. Plán se sestavuje na 12 měsíců a klíčové oblasti integrace jsou především z oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělávání, sociální a zdravotní. Do plánu se zahrnuje i asistence tlumočnicka.

Oblast bydlení zahrnuje ubytovací, nájemní, případně podnájemní smlouvy, formy úhrady vstupních nákladů na bydlení, provize realitním kancelářím, kauce, vybavení bytu nábytkem a dalším vybavením, stěhováním a vše spojené s úhradou nákladů na stěhování.

Oblast zaměstnání zahrnuje podání žádosti o zprostředkování zaměstnání na Úřadu práce (ÚP), z toho vyplývá řádná registrace a evidence, využití nabídek volných pracovních míst, zajištění rekvalifikací, případně dalších kurzů.

V oblasti vzdělávání je prvotní začlenění dětí do základní školy, v rámci povinné školní docházky, asistence při zprostředkování studia na střední, případně vyšší odborné, nebo vysoké škole, podání žádosti o uznání zahraničního vzdělání a dokladů o vzdělání, tzv. nostrifikace, začlenění dětí do kroužků, u dospělých do zájmových činností, zprostředkování nadstandardních jazykových kurzů atd.

V sociální oblasti se jedná o podání žádostí o dávky v rámci zákona č. 117/1995Sb., o státní sociální podpoře, o podání žádosti o sociální dávky v rámci zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

V oblasti zdravotní se jedná o registraci u zdravotních pojišťoven o registraci praktických, i odborných lékařů a informace o nákupech a úhradách zdravotních pomůcek, např. pro handicapované osoby.

Do Integrovaného plánu se zahrnují i služby tlumočnicka, jsou-li nezbytně nutné při jednáních na úřadech, případně při jednání s dalšími subjekty.

13 DOBROVOLNÍCI V INTEGRACI A VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ

V České republice nejen existují, ale také fungují Nestátní neziskové organizace i dobrovolníci a na integraci i vzdělávání se značnou měrou podílejí. Např. studenti a studentky VŠ Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem se v rámci dobrovolnictví na výuce českého jazyka podílejí. Snaží se nenásilnou formou integrovat celé skupiny, neb pro klienty v Integračních azylových střediscích nemusí být vždy integrace jednoduchou záležitostí, jelikož si musí zvyknout nejen na nové prostředí, Česko, ale mnohdy také na další spolubydlící z domu, jiných odlišných národností. V IAS je najednou i šest různých národností.

Dobrovolníci také sestavují učební plány a zapisují si výsledky v rámci motivace klienty i odměňují, např. sladkostmi, knihou, či jiným drobným dárkem, což nejvíce oceňuje dětská populace, pro kterou je forma výuky českého jazyka velmi motivační i zábavná. Jedná se o formu hrou, která vyhovuje jak dětem, tak lektorům.

Ze čtyř dotazovaných dobrovolnic, které se věnují vzdělávání dětí cizinců, tři pracují s materiálem „Hezky česky – Metodika výuky českého jazyka pro žáky cizince (Jana Tábořková a NIDDV)“. Jedná se o materiál, který je dostupný na www.msmt.cz a podle dotazovaných dobrovolnic se jedná o velmi dobře zpracovaný a přehledný výukový materiál.

14 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE (dále „NNO“)

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), Ministerstvo vnitra (dále jen „MV“) i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“), ale i další ministerstva podporují zapojení NNO do integračního procesu. NNO mají v oblasti integrace cizinců nezastupitelnou úlohu.

14.1 Organizace pro pomoc uprchlíkům (dále jen „OPU“)

OPU poskytuje vedle právního poradenství i další služby, mezi které patří zprostředkování nadstandardních zdravotních pomůcek, pro ženy zajišťuje dekorativní kosmetiku, ale i nákup, pokud klient v detenci nemá finanční prostředky a chce využít možnost nákupu.

14.2 Mezinárodní organizace pro migraci (dále jen „IOM“)

Pracovníci IOM ve spolupráci s MVČR návraty do země původu, jsou nápomocni při vyřizování dokladů a jsou schopni zprostředkovat i kontakt s rodinou.

14.3 Sdružení pro integraci a migraci (dále jen „SIMI“)

SIMI zajišťují různé kurzy, výukové programy pro klienty, kteří patří do integračních programů,

14.4 Poradna pro integraci (dále jen „PPI“)

Taktéž v poradně pro integraci mohou cizinci požádat o různé formy pomoci od právního, psychologického poradenství, až po vzdělávání a rozvoj talentu.

15 VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ OD PŘÍCHODU DO ČESKÉ REPUBLIKY

Vzdělávání je umožněno všem cizincům od počátku pobytu v České republice, a to i těm, kteří jsou v ČR bez dokladů a čekají v detenci na vyřízení cestovních dokladů a následnou repatriaci, což je návrat do země původu. Již pracovníky ZZC je zajištěna výuka češtiny nejen pro dospělé, ale děti školou povinné musí navštěvovat školu. V praxi to funguje tak, že je v zařízeních vybavená místnost jako klasická školní třída a výuku provádí kvalifikovaný pedagog ze základní školy, která je pro umístěné děti spádovou. Tzn. žáky do Bělé Jezové, jezdí vyučovat učitel ze ŽŠ Bělá. Učitel je anglicky mluvící, což většina klientů také, pokud jdou na výuku děti pouze arabsky mluvící, je s nimi přítomen tlumočnick. Ani já, ani mé kolegyně nepamatují, že by se ve škole vyučovalo dítě rusky, nebo ukrajinsky mluvící, protože jak je známo, cizinci z bývalého Sovětského svazu jezdí do Česka bez dětí a to pouze za účelem vydělat si peníze a na Ukrajinu se opakovaně vrací. Mnohdy se jim daří v ČR pracovat „na černo“ a to i při opakovaných návštěvách. Pamatuji a často si na situaci s kolegyněmi vzpomeneme, že v srpnu 2015 bylo v záchytu sedm stovek klientů z toho 130 dětí a v září klientů 270 a téměř stovka dětí. V tomto počtu se do školy chodilo na etapy, učitel si rozdělil skupiny a přilehlo se i k národnostem. Ve stejném duchu je i výuka českého jazyka pro dospělé, jen s tím rozdílem, že klient na výuku českého jazyka a jiné kroužky zájmové činnosti dochází dobrovolně. Do dílen, kde se plete, háčkuje, šije, vyrábí šperky, keramika a ve výtvarných dílnách, tak je nutný systém po skupinách lidí, což si pedagožky volného času korigují samy. K dispozici mají klienti mimo jiné i dva internetové panely, televizi, kino, tělocvičnu, posilovnu a knihovnu. Děti, které nejsou školou povinné, navštěvují dětské centrum, což je obdoba mateřské školy. Funguje to tak, že si je ráno paní učitelka odvede do školky, na oběd je přivede rodičům a odpoledne, po odpočinku odchází opět do školky. Stále se jedná o pobyt v detenci, resp. V uzavřeném areálu, který je střežen PČR a uvnitř areálu bezpečnostní agenturou.

16 INTEGRACE A „NAŠI SOUSEDÉ“

S integrací neboli se zapojením se do kolektivu a společnosti, se potýkají i cizinci, kteří přišli do České republiky legální cestou, třeba jen za prací. Mnoho cizinců, kteří přijdou do Česka, neprojde žádným táborem, žádným zařízením, ve kterém čekají buď na vyhoštění, nebo na azyl. Jsou to cizinci, kteří přijíždí za lepším pracovním uplatněním a očekávají důstojné finanční ohodnocení. Přijíždí mnohdy celé rodiny i s dětmi z tzv. Schengenu. Jisté je, že začlenění Evropanů je jednodušší a překážky bývají snadněji překonatelné. V souvislosti s lokalitou, kde žijí, se setkávám s cizinci se snahou o integraci do naší společnosti. Ano, řeč je o Polácích. V České republice zaujímají třetí příčku, co se zaměstnaných cizinců týče, Poláci. Před nimi jsou Slováci a Ukrajinci. Do nedávna bylo v Polsku obvyklé jezdit pracovat do Británie, kde pro ně výdělků představovaly slušné zajištění rodin. Od poloviny minulého roku se velká část upíná na Česko právě proto, že zde je vyspělejší sociální systém a zázemí, kterého se jim všude v Polsku nedostává. Poláci se ale pomalu v Čechách usazují, kupují byty, stavějí domy a děti navštěvují školská zařízení. Již jsem se zmínila, lokalita, ve které žijí, je pro Poláky velkým lákadlem. Přesněji řečeno, tím pomyslným lákadlem je Škoda auto a.s., která se nálepkou „top zaměstnavatele“, pyšní oprávněně. V České republice pracovalo koncem minulého roku více než třicet tisíc Poláků.

Poláci jsou Evropané, jedná se kulturní a vyspělý národ srovnatelný s námi, ovšem jejich integrace do naší společnosti má jistá úskalí. Jak již bylo zmíněno v této bakalářské práci, překážkou v integraci je jazyková bariéra, což znesnadňuje komunikaci. A jak víme, komunikace je pro začlenění do společnosti nezbytně nutná. V Mladé Boleslavi se setkáte s polsky hovořícími lidmi denně. Není možné se s nimi neseťkat, ať už u lékaře, v kavárně, v obchodě, v kině, v parku, v zábavných centrech, tak i ve školách a školkách. Ve školách, až už mateřských, základních, či středních se s Polákem domluvíte o mnoho snadněji než s Polákem v obchodě, nebo kterého potkáte na ulici. Vysvětlení je prosté. Žáci a studenti, kteří tráví čas ve školách, komunikují se svým okolím převážně, někde pouze, česky, proto se v jazyce rychleji zdokonalují a komunikace jim nedělá obtíže, oproti rodičům, kteří používají český jazyk pouze okrajově. Právě ve společnosti Škoda auto a.s. je to tím, že polská komunita pracuje v úsecích po skupinách a mezi sebou hovoří polsky. Jak sami přiznávají (bude uvedeno v empirické části), česky možná trochu

rozumí, ale nehovoří, protože pokud je více Poláků na jednom úseku, hovoří výhradně polsky, česky zřídka, a to jen v ojedinělých nutných případech. Jejich mistři a nadřízení jsou zejména také Poláci a ti jsou schopni jim tlumočit, či vysvětlit vše, co je nutné. Pro začlenění do společnosti je komunikace nedílnou součástí. Poláci jsou nám jako národ velmi blízcí nejen svojí kulturou, proto i integrace a vzdělávání je snazší než u cizinců ze třetích zemí.

Poláci, oproti jiným menšinám vytvářejí koncentrované osídlení a to především podél hranice na Karvinsku, u Frýdku-Místku a v Těšíně a jeho okolí. Právě v důsledku rozdělení někdejšího knížectví Těšínského Slezska po rozpadu rakousko-uherské monarchie mezi bývalou Československou a Polskou republikou se se Poláci na Těšínsku stali národnostní menšinou. Tato menšina klade důraz na vzdělávání v mateřském jazyce, na pěstování a rozvoj kulturních tradic, na šíření a přijímání informací v mateřském jazyce. (Šišková, 1998, s. 62)

Ukrajínští občané, kteří zpravidla jezdí do České republiky pracovat, sem přijíždějí převážně po skupinách a velmi často se ocitnou v detenčních zařízeních, protože zde pracují bez povolení a jejich pobyt na našem území není legální. Ukrajina není součástí Schengenu, ale zoufalá situace v jejich zemi původu je nutí vycestovat nelegálně za prací. Často koupí za tisíce eur padělané doklady a vycestují. Následky bývají fatální, neboť jsou-li Policií České republiky kontrolovány a předloží padělané doklady, ocitají se v detencích a bývají vyhoštěni, pokud nepředloží padělky a předloží pouze svůj cestovní doklad, obvykle s polským vízem, jsou opět umístěni do zařízení pro zajištění cizinců, kde pobývají do doby ověření totožnosti a vyčkávají na rozhodnutí o vyhoštění. Detenční zařízení neopouští sami, ale po rozhodnutí se o dobrovolném návratu do země původu je jim zakoupena letenka a z Česka vycestují. Za pobyt v Zařízení pro zajištění cizinců platí, takže ti, co si přijeli peníze vydělat a mají je u sebe, musí za pobyt a stavu zaplatit. Ve skutečnosti je to tak, že jim jsou peníze zabaveny, odebrány, popřípadě bankovky jiných měn směněny a úhrada za pobyt a stravu se strhává. Při rozhodnutí se, že opustí ČR dobrovolně je jim z vlastních peněz zakoupena letenka a vycestují. Peníze, které si do České republiky přijeli vydělat, utratí za pobyt a stravu v detenci, uhradí letenku a domů se vrací opět bez peněz. Je to začarovaný kruh, jak často uvádí, někdy pracují, vydělají peníze, odvezou je domů a takto se jim to třeba dvakrát podaří a při třetím nelegálním pobytu na území naší republiky jsou zadrženi a končí v táborech.

17 EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem práce je poskytnout informace o vzdělávání a integraci cizinců jak z jejich pohledu, tak z pohledu pedagogů, sociálních pracovníků a v jednom případě uvedu i pohled dobrovolníka.

V empirické části této práce předložím rozhovory cizinců. Do cílové skupiny jsem zahrnula jak cizince legálně, tak i nelegálně, pobývající na území České republiky. Podklady pro empirickou část této práce jsem sbírala od počátku roku 2017 do ledna 2018. Někteří cizinci byli sdílnější, ale někteří naopak i přes předem smlouvené schůzky odpovídali stroze a nechtěli se obsáhleji vyjadřovat. Každý z cizinců má jiný pohled a názor jak na integraci, tak na vzdělávání cizinců v Česku.

Pro tuto část práce jsem volila osobní setkání s cizinci. Přesto, že bylo velmi časově náročné se s nimi sejít, protože jsem se musela přizpůsobit jejich časovým možnostem, jsem moc ráda, že se mi to povedlo, protože každý z nich mně svým způsobem obohatil. Každé setkání bylo jiné. Některá setkání byla smutná, jiná strohá a chladná, jiná naopak příjemná a veselá. Lidem, se kterými jsem měla možnost se setkat, jsem plně naslouchala. Pravdou je, že některá povídání se nevydařila, protože cizinec očekával honorář a ve dvou případech nebylo možné vysvětlit, že zaplatím kávu, čaj nebo nápoj, ale víc ne. O obou případech se zmíním konkrétněji.

Hypotéza o dostupnosti, či nedostupnosti vzdělávání cizinců bude objasněna.

V bakalářské práci byl použitý kvalitativní sociologický výzkum, provedený formou polostrukturovaného rozhovoru. Tato metoda založena na výpovědi respondenta umožňuje měnit pořadí otázek dle situace, přesto je předem připravený okruh, nebo osnova, či kostra otázek. Sociolog Reichel uvádí, že kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody nestrukturovaného a strukturovaného rozhovoru. Kvalitativní výzkum ověřuje hypotézy, ale je třeba o dané problematice mnohé znát a vědět, tzv. o problematice (tématu) mít přehled. (Reichel, 2009, s. 111 – 112)

Každý z respondentů byl obeznámen s důvodem rozhovoru. Předem bylo jasné, kdy bude třeba tlumočnicka a zda může být muž, či žena. Jelikož respondenti souhlasili s rozhovorem a téma bakalářské práce jim bylo známo, měli i představu nač se zeptám. Respektovala jsem každého respondenta, pokud si nepřál o něčem konkrétním hovořit, vzhledem k zoufalé situaci každého z nich, jsem nenaléhala a přání jsem respektovala. Před zahájením rozhovoru, jsem na „prolomení ledu“ nabídla drink a vždy jsem se zeptala, jestli je respondent připraven povědět mi o tom, jak se dostal do České republiky, proč je tady a jak je spokojen s integrací a vzděláváním cizinců v České republice. Od některých respondentů jsem se odpovědi na názor integrace a vzdělávání nedočkala. Z výrazu a chování respondenta jsem poznala, zda je schopen ještě odpovídat, nebo už nechce hovořit. Pravdou je, že některé ženy z Ukrajiny, či Ruska se rozpovídaly, ale předem byl z mé strany dán slib, že informace slouží výhradně ke studijnímu účelu. Otázky jsem položila na začátku našeho setkání a potom jsem nechala respondenta hovořit a nechtěla jsem nikomu do povídání zasahovat. Jelikož vím, že tyto respondenty jsou lehce zranitelné osoby a jelikož jsem s nimi v každodenním kontaktu, mám zkušenosti, že pokud se rozpovídají tak hovoří, ale pokud jsou jim kladeny otázky jedna za druhou, odpovídají stroze a někdy jen kývou. Je třeba brát na vědomí, že ženy, zejména nelegálně pobývající na území České republiky, měly obavy a strach. Ovšem oceňuji odvahu se semnou sejít a stát se tak výzkumným vzorkem pro mou bakalářskou práci.

17.1 Markéta, dobrovolník v NNO z. s., Středočeský kraj

Pro integraci je nutná především tolerance vůči odlišnostem. Některé neziskové organizace, zabývají se integrací, se soustřeďují na multikulturní výchovu ve společnosti už na základních školách. Formou různých besed a osvěty se tolerance zvýší a integrace bude pro cizince uprchlíky, nebo pro cizince azylanty snazší. Své zkušenosti s tolerancí k cizincům má i ekonomka, paní Markéta: „*V malých městech a na venkově bývá míra tolerance vůči cizincům nízká, oproti větším městům. To je ale můj dojem, hodnotím to ze svého úhlu pohledu, tak to prostě vidím já. Každopádně je odlišná. Aby se mohl cizinec integrovat a bezproblémově se začlenit do naší společnosti, musí k tomu mít důstojné podmínky a obávám se, že ne každý dokáže cizinci podmínky vytvořit, nebo ne všude, jsou pro cizince podmínky stejné. Docházím do jednoho spolku jako dobrovolník a věnuji se skupině dětí cizinců. Skupinu tvoří dvě malé Vietnamky, jeden polský chlapec a turecká dvojčata, dívky. Jsou to předškolní děti, od následujícího školního roku nastoupí do MŠ. Jedna z vietnamských dívek už do MŠ chodí, a od nového školního roku by měla jít do první třídy. Rodiče těchto dětí mluví česky velmi špatně, a proto nejsou schopni předat náš jazyk svým potomkům. Já se jim věnuji pátý měsíc a za tu dobu zaznamenávám výrazný pokrok a zlepšení v komunikaci. Sice pomalu, ale jazyková bariéra je na ústupu, děti se učí rychle. Rodiče tureckých dívek provozují občerstvení, česky se domluví, ale přiznávají, že v rodině hovoří pouze kurdsky. Aby se jejich děvčata lépe integrovala, rodiče přislíbili, že budou s dětmi hovořit česky, a tak se tady děje. Občas se stane, že dívky mezi sebou mluví kurdsky, ale hned se opravují na český jazyk, bývá to zřídka. Polský chlapec je učenlivý, maminka má českého přítele a proto se navštěvují převážně s česky mluvícími přáteli, chlapec rozumí a snaží se i mluvit. Vietnamské dívky rozumí česky, ale občasný ostych jim brání v konverzaci v češtině, ale intenzivně na tom společně pracujeme. Každopádně rozumí, nemám s tím problém, pokud na ně mluvím pomalu, používáme různé pomůcky, vždy se dorozumíme. Zažila jsem ale na vlastní kůži situaci, kdy jsem se styděla. Ano, za nás za Čechy, jsem se styděla. Navštívila jsem s dětmi sportovní den v malé obci ve středočeském kraji. Vybrala jsem menší lokalitu, kde se znám s lidmi a také proto, že budeme v kolektivu asi padesáti lidí, což by mohlo být lepší než v kolektivu několika set lidí. Zmýlila jsem se, lituji toho, ale pomohlo mi to vyřadit některé jedince ze svého blízkého okolí. S takovou rasovou nesnášenlivostí, s jakou jsem se setkala tam, jsem se doposud neseťkala. Smutné bylo to, že šlo o děti, které se nemohly*

nijak bránit. Skupinka čtyř žen, ve věku mezi padesáti až pětapadesáti, měla nemístné poznámky na turecká dvojčata. Aniž by některá z těch žen znala osud rodiny, znala rodiče, znala jejich rodinné poměry, kritikou na cizince se v tomto případě nešetřilo. Dívky rozuměly a rozhodly se, že do tunelu ani na lezeckou stěnu nepůjdou. Snažila jsem se ženy usměrnit, ale marně. Přidala se další skupina místních a nebylo možné jim nejen něco vysvětlit, ale zasadit se o slovo. Vietnamské dívky si hrály s ostatními, tam jsem absolutně žádný problém nezaznamenala a polský chlapec nebyl ušetřen posměšků při koupi nápoje. Z jeho řeči bylo zřejmé, že nejde o českého chlapce a jelikož byl asi i trochu neklidný, ne úplně čistě česky požádal o limonádu. Nestačila jsem se divit, jak se tamější dospělé osazenstvo začalo o cizincích vyjadřovat, o jejich vzdělání, o jejich poměrech a o všem dalším. Nevydržela jsem to a napomenula jsem je. Přesto, že se ve skupině lidí s jizlivými poznámkami, našlo i do té doby, pár přátel, bez zábran a slušně jsem je napomenula a vyzvala k omluvě. Během chvíle se skupina rozrostla o další a nabrala na intenzitě. Bylo mi líto dětí a za naše občany jsem se styděla. Vietnamských dívek si dlouho nikdo nevšiml, nikdo nekomentoval jejich přítomnost a to proto, že vietnamská komunita zde žije desítky let, jsme na sebe vzájemně zvyklí, tolerujeme se a ve většině případů připustíme, že nebyť vietnamské komunity, nenakoupíme ve večerních a nočních hodinách. Případně na venkově o víkendech. Pak i malá poznámka na vietnamské dívky vypadla jednomu mladíkovi z úst, ale považovala jsem to za hloupé a naprosto zbytečné urážky. Nejprve nevábně mluvil o vietnamských ženách a posléze hovořil o „lenosti“ vietnamských mužů. Přiznejme si, že ač se na ně občas nadává, potřebujeme je. Jsou slušní, úslužní, chovají se mile a to, že jsou mezi nimi i ti špatní, to je v každé komunitě. Každý národ má zastoupení, „hodných a zlých.“ Ne každý Vietnamec má pěstírnu konopí, ne každý Ukrajinec nebo Rus je mafján, ne každý Afghánec, nebo Syřan je terorista. Prosím toto je potřeba si uvědomit a respektovat. Naši lidé také v zahraničí nejsou „svatí“, nebo snad ano? Tím jsem chtěla poukázat na to, že sice chceme, aby se cizinci integrovali, ale musíme jim umožnit se integrovat. Chybí nám tolerance. Já nejsem pro, abychom ustupovali za každou cenu, to ne, nerada bych aby si to někdo špatně vysvětlil, já postrádám toleranci, ta musí být vzájemná. Tolerance jde „ruku v ruce“ s integrací. Jo, abych nezapomněla, dala jsem se s mladíkem, co hovořil o vietnamských mužích jako o „líných Vietnamcích“, do konverzace, je sedm měsíců registrován na úřadu práce. Je

nezaměstnaný, protože jak sám pověděl, pracoval by, ale „sebrali mu papíry“ a nic jiného než jezdit kamionem, nechce.“

17.2 Ljuba, Ukrajina, 48 let

Z původně smluvené schůzky se Ljuba prostřednictvím kamarádky Katariny omluvila a vzkázala, že pokud se s ní chci sejít, musím přijít ve smluvený den a o hodinu dříve na autobusové nádraží Florenc. Ljuba mluví dobře česky, její tvář prozrazuje trápení a smutek. Při vypravování se omluvila a otírala slzy, posléze začala zvedat hlas a z jejího výrazu bylo zřejmé rozčilení a vztek. Byla našťvaná, že musí odjet, ale napříč tomu byla spokojená s tím, že dostala možnost odcestovat, aniž by byla umístěna do detence. V případě, že by ve stanovené lhůtě neopustila Českou republiku a nadále by zde pobývala neoprávněně, při další kontrole by jí umístění do Zařízení pro zajištění cizinců neminulo. S Ljubou jsem se sešla a hned začala vysvětlovat, proč změnila místo setkání. Zapálila si cigaretu, uvolnila se a potom jsme se procházely a Ljuba mluvila.

Požádala jsem Ljubu, aby mi řekla proč je v České republice, zda se zde vzdělávala, jak se integrovala, něco o sobě, o své rodině a proč náhle odjíždí. *„V České republice jsem asi po třetí, nyní musím Česko opustit, čekám na autobus a mám poslední den na to, abych z České republiky vycestovala. Jsem tady nelegálně, vždycky jsem tady byla nelegálně, ale před dvěma týdny provedla Policie České republiky kontrolu na nádraží a já jsem tam uklízela. Jako většina z nás, bez povolení. Cestovala jsem autobusem z Ukrajiny do Polska, tam jsem pracovala, ale za práci málo platí, tak nás (skupinu 5 lidí) odvezl jeden koordinátor do Plzně, tam jsem pracovala vždycky, na lince v továrně. Jeden den jsem měla volno a celou jednu směnu sebrala Policie a odvezli je. Už jsem se tam bála, tak jsem odjela do Prahy a bydlela jsem u kamarádky na Vinohradech a pracovala na hlavním nádraží. Mám Česko ráda, jsou tu milí lidé a v práci jsem poznala mnoho českých žen, které byly vstřícné a trpělivé, když mi něco nešlo, hodně nám Ukrajinkám pomáhají. Když jsem tam jedné paní řekla, že se chystám odejít, říkala, že je to škoda, že se jí se mnou dobře pracuje. Měla jsem slíbeno, že od dubna půjdu prodávat do stánku, ale zatím jsem měla uklízet záchody a halu. Tím se vždycky začíná, potom úklid kanceláří, ty už jsem taky v minulosti uklízela, ale to se mi moc nelíbí. Pro kancelářské jsme jen blbě uklízečky a jednájí s námi špatně. Muži ne, ale ženy z vyšších vrstev s námi ukrajinskými uklízečkami opovrhují. Rozumím dobře česky a kolikrát jsem zaslechla, jak mezi sebou mluví, byla to nepříjemná chvíle. Musela jsem mlčet a nereagovat, bylo to těžké. Některé ženy o nás mezi sebou mluvily jako o „blbých úkáčkách“, ale zase muži byli milí, občas*

dali i najevo, že se jim líbíme. Jedna z kolegyň, která uklízela v redakci, měla románek, to se občas stane, ale jen krátkodobý. Mnozí muži si i dovolí, možná si myslí, že si chceme vydělat jakoukoliv práci, ale to není můj případ, nikdy jsem se k tomu nepropůjčila. Vždy jsem pracovala tak, abych se mohla sama sebe pochválit, že zvládám žít sebe, syna a vypomáhat mamince. Práce pro Ukrajinky v Česku je různorodá. Jak říkám, uklízečku jsem dělala ráda, ale lepší je pracovat na stánku. No to bude muset počkat, dostala jsem vyhoštění na dva roky, tak zkusím, jestli mi to zkrátí na rok a pak přijedu. Jsem vdova, manžel se zabil před třemi lety na stavbě, otec byl novinář a při občanské válce a nepokojích, které mezi Ukrajinci a Rusy přetrvávají. Byl postřelen a na následky zranění po čtrnácti dnech zemřel. Na Ukrajině mám maminku, nemá nohu, je to silná diabetička a třináctiletý syn žije u mé sestry, je učitelka a má moc málo peněz, ale odejít nechce, je o dvanáct let starší a už to prý na Ukrajině dožije. Na Ukrajině je málo práce a veliká korupce. Když už práci seženete, tak za takové peníze, za které nemáte šanci přežít. Je to korupční ráj. Kdo nepoznal, neuvěří. Syn by chtěl přestoupit do školy, kde se zabývají výpočetní technikou, ale ředitel chce tři a půl tisíce euro, že dá přihlášku do pořadníku, no vlastně ten ředitel ne, ale ten ještě nad ním, ten jeho ředitel. A to znamená, že si škola vezme jen přihlášku, to neznamená, že ho přijmou. A to je státní škola. Na soukromou ani nemyslím. Na Ukrajině to ale takhle funguje i na úřadech a všude. Maminka podstoupila amputaci levé dolní končetiny, kdybychom se sestrou nezaplátily za péči, tak tam umře na otravu krve. Nejhorší na celé věci je, že moje maminka v té nemocnici celý svůj profesní život pracovala jako laborantka, ale to dnes nikoho nezajímá. Korupce kvete ve všech odvětvích, všude. Jakmile překročíte hranici na Ukrajinu, mafie vás nenechá, za chvíli budeme platit i daň za to, že dýcháme vzduch. Je to smutné, já jen doufám, že se mi podaří prostřednictvím kamarádky dostat syna na studia do Francie, aby měl lepší život, protože na Ukrajině se toho nikdy nedočká. Je to smutné, co se děje a u nás, v oblasti Luhanska. Luhansko je zasažené válkou a nepokoji. Je to tam teď hodně rozbité a poničené. Bohužel, už to trvá dlouho a o spokojeném životě si můžeme nechat zdát. Jakmile bude možné vycestovat, opět přijedu, ale nejprve si musím vyřídit doklady, už jsem v databázi a příště bych tak snadno neodjela. Už jsem domluvená s kamarádkou, která se tady vdala a žije tady už skoro patnáct let, že mi s tím pomůže a bude to jednodušší. Právě ona mi hodně pomohla. Díky ní jsem se dostala do kurzu češtiny, abych mohla na stánek, bez toho bych musela jen uklízet, na stánku je podmínka jazyk a ten už

umím. Není to náročné, ale je to pro nás hodně drahé. Kurzy jsou dvouhodinové a ta paní, co nás učí, chce od každé z nás za dvě hodiny výuky šedesát euro. Je nás tam deset, někdy dvanáct, ale je to v malé privátní kanceláři, víc se nás tam nevejde. Každý týden jsem chodila asi jen jeden a půl měsíce, potom už jsem neměla peníze a už jsem docela česky uměla. Lektorka věděla, že jinou možnost nemáme, jelikož náš pobyt v Česku je nelegální, proto nechtěla snížit cenu. Kdybych zde pobývala legálně, je mnoho kurzů, které bych mohla navštěvovat, vím to. Všechny moje kamarádky, které si zde zlegalizovaly pobyt a některé se tady vdaly tak si vzdělávání pochvalují. Některé se vyučily a některé studovaly. Jedna kamarádka přijela do České republiky už ve dvaceti za svou tetou, která se tady v osmdesátých letech provdala. Tamara sem ve svých dvaceti začala jezdit, vystudovala konzervatoř a teď se jí moc daří. Provdala se, má tady rodinu. No vlastně tady už ne, teď je s manželem v Indii. On je tam pracovně na tři roky i s celou rodinou. Já takové štěstí neměla, ale mám zde mnoho přátel a ti pomohou. Můj syn by chtěl studovat jinde než na Ukrajině, učí se francouzsky, jeho představa o životě a sny směřují do Francie, ale kdyby mu to nevyšlo, udělám všechno proto, aby mohl studovat na Karlově univerzitě. Snad se to podaří.“ Ljuba poodhrnula rukáv kabátu, podívala se na hodinky, vylovila z kabelky cigaretu a podotkla, že si ještě jednu zapálí, než odejde na nástupiště. V lesklých očích zalitých slzami bylo vidět, že se jí odjet nechce, ale že odjede. Přesto, že se jí nechtělo, se těšila. „No ještě se projdu, čeká mně dlouhá cesta, autobusem do Kyjeva čtrnáct set kilometrů, budu tam za čtyřicet hodin, potom jiným autobusem dalších sedm set dvacet kilometrů do Severodoněcka a tam přijede sestra a odveze mně domů autem, dalších sto osmdesát kilometrů. Cesta dlouhá, ale kdybych letěla, vyjde to draž a u nás v Luhanské je letiště poničené, rozbité a nepoužitelné. I když tak některá vnitrostátní letadla přistávají, je to nebezpečné.“ Nechtěla jsem více Ljubu rozrušovat, podala jsem jí ruku, rozloučily jsme se a Ljuba slíbila, že jakmile přijede legálně, ozve se mi.

17.3 Maxim, Ukrajina, 22 let

Setkání s Maximem nebylo jednoduché, opakovaně na smluvené setkání nepřišel, ani se neomluvil a jednou přišel pod vlivem alkoholu a rozhovor se neuskutečnil. Až na po čtvrté, když jsem tomu ani nevěřila, přišel na domluvené místo. Jelikož jsem věděla, že by na setkání moje jazyková výbava byla nedostačující, přizvala jsem si tlumočnici. Maxim souhlasil, ale předem požadoval dvě krabičky cigaret. Na otázku integrace a vzdělávání měl jasnou odpověď. *„Z Ukrajiny jsem odjel, protože se tam válčí a já chci žít ve svobodné zemi. Zažádal jsem v Česku o azyl, ale podmínky, které musím splnit, abych azyl dostal, plnit nechci. Chodil jsem do školy na Ukrajině, už nepotřebuju chodit do školy, chci tady pracovat, vydělat si a odjet do Anglie. Ráno jsem dostal rozhodnutí, do sedmi dnů se musím vrátit, protože já azyl už nechci.“* Na další otázky, jak by si představoval žít v České republice, měl také jasno. *„Normálně, dělal bych na stavbě, vydělal bych si peníze, bydlel bych na ubytovně a až bych měl hodně peněz, odjel bych do Anglie, mám tam bratra, ale on už tam žije delší dobu. Jen chce, abych tam za ním přijel, až budu mít nějaké peníze. Na Ukrajině je nevydělám, tady mi to nechce nikdo dovolit, tak se vrátím domů. Už nebudu nic říkat, stejně mi nepomůžete.“*

17.4 Natálie, Ukrajina, 38 let

Natálka přicestovala do České republiky za svými krajany již v roce 2014, ale jako většina Ukrajinců, pobývala zde nelegálně a v roce 2015 byla z České republiky vyhoštěna. Jelikož Rozhodnutí o vyhoštění neakceptovala a na území pobývala nelegálně dál, byla v roce 2016 Policií České republiky zajištěna a umístěna do Zařízení pro zajištění cizinců. Natálie byla ale v dost špatném stavu jak psychickém, tak fyzickém. Žila na ulici, přespávala v pražských parcích. Závislost na alkoholu se na jejím vzhledu značně podepsala. Po umístění do detence se rozhodla, na radu přítele, který přespával ve středisku Naděje, podat žádost o azyl. V detenci tedy pobývala tři měsíce a následně byla přemístěna do Pobytového zařízení v Kostelci nad Orlicí, kde čekala na vyřízení azylové procedury. Jelikož její trvalý pobyt na Ukrajině byl v oblasti, kde neprobíhala žádná občanská válka, ani jiné nepokoje a vzhledem k tomu, že se na území ČR opakovaně dopouštěla přestupků, v podobě drobných krádeží, žádost o azyl byla zamítnuta a Natálka měla vycestovat na Ukrajinu. Bohužel, opět nedbala na rozhodnutí soudu a počátkem roku 2018 byla Policií České republiky zadržena. První lednový den cestovala opilá vlakem a přivolaná hlídka při kontrole zjistila, že se jedná o občana Ukrajiny, který na území ČR pobývá nelegálně. Vzhledem k tomu, že byla posilněna alkoholem, její cesta vedla na záchytku a posléze do detence, kde čeká na soudní příkaz o vyhoštění. Svého jednání si je vědoma, jak sama říká: *„Udělal jsem si to sama, měla jsem odjet hned, vyřídit si na Ukrajině doklady a už jsem mohla být zpátky v Česku a legálně. Mluvím dobře česky, protože jsem počítala s tím, že dostanu azyl, a tak jsem se zapojila do programu na výuku češtiny. Luštím české křížovky, v televizi sleduji české programy, abych se naučila mluvit, a hlavně abych rozuměla. Vzdělávání, které jsem využívala po dobu, kdy jsem čekala na to, než se vyřídí azylová procedura, bylo velmi přínosné. Kdybych měla doklady v pořádku a dala se do kupy, našla bych v Praze i práci, protože jsem se naučila dobře česky, ale to je teď už jedno, musím odjet, vyřídit doklady a pak se vrátím. V České republice se mi líbí, a to i přes to, že jsem v poslední době žila na ulici. Protože jsem ve 2015 neplatila nájem, přišla jsem o byt a potom už to šlo se mnou z kopce. Seznámila jsem se s partou chlapů, kteří žili v parku, a tak jsem tam žila s nimi. Byla jsem bezdomovec a tím jsem si to celé po...., omlouvám se, ale je mi to líto, že jsem takhle dopadla. Na Ukrajině jsem pracovala na dráze a nic mi tam nechybělo, no chybělo, peníze. Tam se nedají vydělat peníze, dřela jsem po práci ještě na stavbě, abych si*

vydělala, tak jsem odjela vydělat do Čech. Tady se peníze vydělávají snadněji a bydlení je taky lehce dosažitelné, pokud jsou peníze na nájem, je to s tím spojené. Dokud jsem pracovala, bydlela jsem v bytě a měla jsem se dobře. Potom už ne. Do české společnosti jsem zapadla dobře, poznala jsem se s lidmi, kteří pomáhají, neměla jsem s nikým problém, no vlastně měla. Policajti na mně byli zlí, to musím říct. Ale jelikož umím česky, a vyřídím si doklady, přijedu zpět a budu tady pracovat.“

17.5 Alexandra, Ukrajina, 48 let

Alexandra žije v České republice 23 let, z toho 8 let zde v součtu pobývala legálně. Mluví čistě česky a velmi spisovně. Přijela za výdělkem z důvodu finanční tísně v zemi původu. Saša, jak se nechává oslovovat, byla při pobytové kontrole v Praze 2 na Vinohradech kontrolována hlídkou Policie České republiky a jelikož nepředložila žádné doklady, byla ihned na místě zajištěna. Saši jsem se dotazovala nejen na její pobyt v České republice, ale také na to, kde se tak dobře naučila mluvit česky. *„Byla jsem u kamarádky na oslavě a protáhlo se to do nočních hodin, v bytě nás bylo asi 14 a jak jsme všichni popíjeli a tancovali, dělali jsme hluk a sousedé přivolali policejní hlídku. Bylo nás jedenáct na návštěvě u tříčlenné rodiny, takže nás bylo opravdu hodně. Osm lidí mělo doklady v pořádku, zbytek ne. Byla jsem na „policajtku“ trochu drzá, protože pokazila oslavu, tak mi dala dýchnout do přístroje na alkohol, ale protože jsem nadýchala tak jsem byla převezena na záchytku. No ze záchytky jsem byla převezena do detence, ale ihned jsem požádala o azyl. Nechci se vrátit na Ukrajinu, mám tady rodinu. Byla jsem vdaná za Čecha a máme devatenáctiletou dceru a sedmnáctiletého syna. Mám tady i bratra s rodinou, rodiče už nemám. Na Ukrajinu se nikdy nevrátím. Nemám tam bydlení, ani práci. Já pracuju už mnoho let ve školní jídelně na Vinohradech. Bratr má stavební firmu a nabídl finanční záruku, aby mně pustili na svobodu, než se vyřídí azyl, ale protože to nejde, musela jsem celé tři měsíce být zavřená v detenci a čekat na azyl. Potom jsem mohla do soukromí, protože jsem uvedla adresu pobytu. Musím se hlásit v Kostelci, ale jestli dostanu vyhoštění a zamítnou mi azyl, tak stejně neodjedu, protože nemám kam. Právnička mi poradila, že bych mohla dostat azyl, mám tady děti, syn není plnoletý a obě děti studují. Obě děti se narodily tady. S manželem už nejsem, mám přítele z Rakouska, jezdí za mnou, dělá tady byznys. Chtěl, abych odjela s ním, ale já nemůžu, děti chodí do školy, syn na střední a dcera na vysokou, musím tady platit hypotéku, protože jsem v Butovicích koupila byt a jednu malou garsonku v Radlicích, tu pronajímám. No a česky mluvím tak jak mluvím, protože jsem chodila do kurzu českého jazyka pro cizince. Když jsem tady byla poprvé, chtěla jsem i studovat. Na Ukrajině jsem vychodila deset tříd ve škole, potom už ne. Při prvním příjezdu a legálním pobytu v Česku jsem mohla navštěvovat kurz českého jazyka pro cizince a tam jsem se naučila základy, potom jsem pracovala jako servírka u hranic s Rakouskem a tam jsem se naučila velmi rychle německy. Pak jsem odjela zpět na Ukrajinu, a když jsem se vrátila zpátky do České*

republiky, žila jsem v Brně. Tam se smluví hezky spisovně, a to se mi líbí. V Brně jsem chodila taky do kurzu pro cizince, bylo to pro nás zadarmo, na úřadu práce, ale mohl tam jen ten, kdo měl doklady, a to já tenkrát měla. Taky jsem se učila vařit, ale to už v Praze. Když jsem opakovaně odjížděla a vracela se zpátky sem, už jsem doklady nevyřizovala. No, teď mám problém, ale právnička z OPU (Organizace na pomoc uprchlíkům), která pomáhá cizincům v České republice mi to vyřizuje. Když dostanu azyl a budu mít vyřízené doklady, půjdu asi na kurz zdravotníka. To je taky přes úřad práce a mohla bych pomáhat v nemocnici, protože ve škole na Vinohradech už pracovat nemůžu. Byl tam problém kvůli tomu, že jsem měla padělané doklady. Tak už tam nebudu pracovat. Ale musím vydělávat, platím tady hypotéku. Už to budu mít zaplacené, měla jsem hodně peněz vydělaných z Brna. Chci žít tady, jsou tady lepší podmínky, na Ukrajině je to špatné a už tam nemám nikoho.“

17.6 Larisa, Rusko, 59 let

Larisa je velmi příjemná žena, působí velice distingovaně. Jelikož neumí česky, ale hovoří francouzsky, anglicky, německy a rusky, u rozhovoru byla přítomna tlumočnice. Larisa je kronikářka, historička, novinářka a rozhlasová redaktorka, která popsala ve své knize životní příběhy dvou ruských rodin. Jednalo se o dvě rozdílné rodiny z tehdejšího Sovětského svazu. Jedna rodina žijící v přepychu a blahobytu a druhá rodina, která se neztotožňovala s tehdejším režimem a děním v Rusku, a proto byla nucena emigrovat do Spojených států amerických. Larisa popsala podrobně životy obou rodin a vše doložila zachovalými fotografiemi. Jedna rodina prožívala týrání, mučení a nedůstojné zacházení, bídu a šikanu, napříč tomu popisuje luxus, blahobyt, přepych a úlevy u rodiny, které nebylo cizí udávání lidí. V závěru své knihy se vyjádřila k současné situaci v Rusku, ke Krymským bojím, k postoji politiků k lidu, k byrokracii a korupci v zemi, čímž si vysloužila oprávněnou obavu o svůj život i o život blízkých. „*Musela jsem z Ruska utéct, doslova jsem utíkala, celá rodina utekla, ale nejsme všichni v Česku, sestra je v Kanadě se svými i mými dospělými dětmi, část rodiny je v Anglii, můj manžel se švagrem jsou jinde, já jsem s jedním členem rodiny tady. Dnes jsem v České republice, ale zítra tady už nebudu, odlétám do jiné země, byla nám poskytnuta mezinárodní ochrana jednou organizací a nechci říkat, kde budeme žít. Už chci někde v klidu dožít. Nebudeme tady ve střední Evropě a nechci říkat, kde budeme, protože by nám hrozilo nebezpečí. Původní záměr byl ten, že budeme žít v České republice, protože by nám Česká republika poskytla taky mezinárodní ochranu, ale na doporučení odborníka budeme žít jinde, je to tady pro nás nebezpečné. Je to škoda, protože moje, o deset let starší sestra, umí výborně česky, dlouho tady žila, její manžel umí česky a obě holky se jim tady narodily. Sestra je malířka a ilustrátorka a deset let působila v ruské škole v Milovicích. Její manžel byl pilot na letišti v Olomouci a další příbuzní, lékaři, pracovali v nemocnicích v Milovicích a Jaroměři. Dnes už jsou důchodci, ale jejich dcery umí česky, ale jejich potomci už ne. Podmínky pro nás by tady byly přijatelné, ale bezpečí zde pro nás rozhodně není. Chceme pro své děti a jejich děti vzdělání a moje představa byla, že studium na Karlově univerzitě by bylo vhodné, jenže obava o život je silnější, proto nemůžeme v Česku zůstat, i když je nám vše tak blízké a lidé jsou tu milí a přívětiví. Integrace by pro nás byla snadná, protože jsme evropsky smýšlející, ale hrozí nebezpečí a mám už nárok na bezpečí.“*

17.7 Valentina, Rusko, 46 let

Valentina žije spolu se svým manželem v České republice téměř dvacet let. Původně přijela sama, tady poznala Rusa, provdala se, měla dceru a rozvedla se. O dva roky později se opět provdala za Rusa a žijí po celou dobu v Karlových Varech. *„První manžel dělá byznys, sháněl pronájem turistům, potom jsme se rozvedli a já jsem si vzala Péťu, s ním pracujeme ve financích. Oba zde žijeme a podnikáme legálně. Zajišťujeme cizincům pojištění, od zdravotního pojištění, až po majetek, vozy a zprostředkováváme i pojištění firemní. Práce je to rozmanitá, jsme stále v kontaktu s lidmi. Já mám navíc ještě svůj krámk v Pařížské. Koupila jsem si tam dům, pronajímám byty a daří se nám dobře. Dcera studuje vysokou školu v Hradci Králové. Je to sice daleko, ale i tam se nám podařilo koupit starší rodinný domek, manžel ho opravil a dcera tam žije s kamarádkou. Mají své soukromí a klid na učení. Vzdělávání je v České republice na poměrně vysoké úrovni, sama jsem tady absolvovala kurzy a mnoho kurzů, protože abych získala legálně trvalý pobyt a mohla podnikat, musela jsem složit zkoušku z Českého jazyka. Měla jsem výborného lektora a musím říci, že podmínky, jaké jsou pro cizince nastavené v České republice, jsou výborné. Moje sestřenice podniká na Slovensku, a i když přijela o rok dřív než já, ona je starší, měla víc problémů a podnikat začala poměrně dlouho. Když začala stavět svůj první wellness hotel, neměla ještě platné oprávnění k podnikání, protože legalizace pobytu je spojená se složením zkoušek z jazyka. To je podmínka trvalý pobyt. O svůj první wellness hotel přišla. Jednalo se o neznalost a neznalost zákona neomlouvá. Je potřeba se informovat a nejlépe na Ministerstvu zahraničí, nebo na Ministerstvu vnitra. Mám s ministerskými úředníky velmi dobré zkušenosti. Po vyzvednutí žádosti na Ministerstvu vnitra, odboru azylové a migrační politiky teprve začíná celý proces. Musíte mít ale všechny dokumenty, výpis z rejstříku trestu, dostatek prostředků pro pobyt, doklad o zajištěném ubytování, cestovní doklad a fotografie. Ministerstvo vnitra uhradí pouze první pokus vykonání zkoušky. Po úspěšném vykonání je vystaveno Osvědčení o znalosti českého jazyka a potom už vyřizování všeho dalšího jednodušší. Manžel vykonával zkoušku na Karlově Univerzitě v Ústavu jazykové a odborné přípravy na Albertově, já na Státní jazykové škole v Pardubicích. Kamarádka je lékařka a pracuje v Mariánských Lázních, proto zkoušku vykonávala v Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity*

Karlovy ve studijním středisku v Mariánských Lázních. Možností je mnoho. Na Ministerstvu vnitra nám k přihlášce dala úřednice i seznam, kde je možné zkoušky vykonat. Zkoušky je možné nanečisto zkusit na internetu, takže to těžké nebylo a lektori v kurzech vědí co a jak učit, aby cizinec ve zkoušce uspěl. Máme to štěstí, že jsme obklopeni dobrými lidmi a doposud jsme nikdy s nikým neměli problém. Vzdělávání je v Česku na vysoké úrovni a nestalo se mi, že bych musela někdy někoho uplácet. Právě sestřenice na Slovensku měla bez úplatků problémy. Víte, musíme si ale narovinu říci, že jestli-že chceme v Česku trvalý pobyt, chceme tady podnikat, musíme proto něco udělat. Uprchlíci, o kterých se v roce 2015 hovořilo, a já jsem celou situaci sledovala, nechtěli a rozhodně neprchali do České republiky, to určitě ne. V Praze v Pařížské, kde mám obchod je mnoho Arabů, mnoho jich tady i podniká a říkají Vám, že všichni šli do Německa. Nechtějí žít v Česku, podnikat v Česku, chtějí do Německa a chtějí sociální dávky. To jim stačí, protože v zemích, kde žili, neměli nic. Jenže to jsou cizinci ze třetích zemí, to jsou lidé z Afghánistánu, Pákistánu, z Nigérie a ze zemí, kde je hlad, bída a válka. Ne, ti se tady nechtěli usadit a integrovat. Nedělali proto vůbec nic. S manželem hodně cestujeme a poznala jsem mnoho cizinců, kterým byla podána pomocná ruka, ale odmítali, chtěli jen „něco za nic“, jenže ono to tak nefunguje, všichni víme, že je „něco za něco“. Já si myslím, že je to jednak mentalitou a vývojem národa a jednak je to i v jedincích. Jsou země, národy a kmeny, kde muži nepracují, kde se jen veselí se ženami a obchodují s ženami a jsou národy, kde se vzdělávají, pracuje se a pokud jim hrozí v zemi nebezpečí, opustí zemi a jsou schopni se integrovat v zemi jiné. Já jezdím hodně do Chorvatska a lyžovat do Slovinska. Tamní starousedlíci vyprávěli, jak těžké období prožívali při válce, kdy se rozdělila Jugoslávie. Mnoho lidí uteklo ze země, byl jim poskytnutý azyl v zemi bezpečné, třeba jen dočasná mezinárodní ochrana, ale ti lidé se navrátili po válce do svých zemí a pracovali, budovali, dřeli a snažili se. Bohužel, domnívám se, že valná většina mladých mužů, uprchlíků, kteří utíkali v roce 2015 do Německa, nikdy nepracovala. Bohužel, pracovní návyky jsou v některých zemích velmi slabé, nebo téměř žádné. Ale to jsem odbočila od tématu. Já jsem pyšná na to, že se já i moje rodina, můžeme vzdělávat v České republice a že podmínky pro integraci jsou nastaveny tak, aby byla integrace do společnosti dostupná všem, kdo se integrovat chtějí.“

17.8 Peem, Nigérie, 24 let

Peem, je dívka, která pochází z Nigérie, potom byla vyslána rodiči do Eritrei, odkud utekla do Tuniska. Peem je mladá dívka. Mluví otevřeně a bez zjevného ostychu. Psát neumí, ale hovoří anglicky a italsky a za přítomnosti tlumočnice se rozpovídala. *„Někdo mně prodal do Eritrei, asi máma, nebo otec, nevím, to mi bylo asi třináct, nevím, to už je dlouho, tam jsem žila v rodině se staršími lidmi, byl to jako můj děda. Ale ta žena byla zlá, měla jsem hlad, tak jsem utekla přes Súdán a Libyi do Tunisu. Tam jsem pracovala pro muže v jednom podniku, v baru, dostala jsem drink a měla jsem s nimi sex, bylo to normální, to dělala každá dívka. Ale nikdo nás nenutil. Potom jsem s ostatními dívkami odjela do Itálie, kde to bylo lepší, za sex bylo víc peněz, chodila jsem nakupovat, spala jsem v hotelu a poznala jsem hodně přátel. Na diskotéce byly drogy a já jsem si někdy vzala, bylo mi špatně a nemohla jsem pracovat, tak jsem už drogu nedostala. V Itálii to bylo nejlepší, bylo to hezké v hotelu a práce se mi líbila. Za práci bylo hodně peněz a mohla jsem cestovat, ale necestovala jsem, protože nemám žádné doklady, tak jsem byla jen na hotelu a nakupovat ve městě. Hotel byl zámek, to bylo hezké. Potom nás ze zámku někdo odvezl do Rakouska, tam jsem taky pracovala, sex byl každý den několikrát, ale práce se mi líbila. Měla jsem i sex s ženou, někdy nás bylo hodně, třeba deset. Ale kamarádka je těhotná a musela pryč, tak jsem utekla s ní. Ale ženy za sex platily více než muži. V Rakousku jsme požádaly o azyl, a jely jsme nakupovat do Německa, ale v Břeclavi byla ve vlaku kontrola a kamarádka usnula, já jsem chtěla utéct, ale nepovedlo se. Musím zpátky do Rakouska, protože tam jsem požádala o azyl. Já chci pracovat, ale v Itálii, tam bylo hezky. Tady se mi nelíbí.“*

17.9 Suen, Nigérie, 29 let

Suen byla méně sdílná, byla arogantní, přesto, že s rozhovorem souhlasila, následně odmítla. *„Nechci nic říkat, chci jet do Německa a pracovat v Německu, jsem tanečnice a tam chci do Hamburku. Když nepojedu do Německa, tak chci do Itálie, tady je zima. Dostanu nějaké peníze, když vám něco povím?“* Respondentce bylo vysvětleno, že v jejím případě, jelikož je umístěna v detenci, nemohu poskytnout nic, než antistresové omalovánky a kávu 3 v 1, kterou pije. *„Chtěla bych cigarety a nějaký drink, nebo jen Aperol.“* Vzhledem k tomu, že nebylo možné, abych respondentce vyhověla, odmítala si dál povídat a jen mi řekla něco arabsky, ale dost hlasitě a dalo by se říci, že to zakřičela. Možná nějaká nadávka, nevím, arabský tlumočník nebyl nablízku. Z chování bylo zřejmé, že je podrážděná a nemohla jsem si dovolit jí k něčemu nutit, nebo přemlouvat.

17.10 Khadra, Somálsko, 29 let

„Ze Somálska jsem odešla studovat do Evropy. Vždy jsem snila o tom, že budu lékařka, ale toužila jsem studovat v zahraničí, protože u nás bych nikdy nemohla studovat. V Somálsku panují už desetiletí nepokoje a neuvěřitelná korupce. Rodina začala mít problémy poté, co se otec zúčastnil jedné z demonstrací a do tamního tisku přispěl svým názorem, kterým nás všechny ohrozil. Podařilo se mi vystudovat medicínu v Rusku. Po ukončení studia jsem se musela vrátit, protože můj studijní pobyt skončil. Jelikož jsem byla ve spojení s maminkou, která se ukryvala, varovala mně před návratem a tak jsem se přes spolužáky z univerzity dostala do Rakouska a pak do Česka. Nevzpomínám na to ráda. Asi jsem měla smůlu na lidi, ale pře veškeré úsilí a snahu integrovat se do společnosti, se mi to nepodařilo. Přesto, že nejsem muslimka, ale ateistka, byla jsem v době uprchlické krize, v létě 2015, nucena odejít do Německa, kde žiji a pracuji dodnes. Je mi líto, ale i když jsem potkala v Česku hodně lidí, šlo o jedince a dali by se spočítat na prstech jedné ruky. Česky umím dobře, protože jsem se sama začala učit a potom v Rusku jsem se seznámila s Čechy a ti prováděli výuku jazyka. Nicméně dostala jsem se do Česka v nesprávnou chvíli. Tak jsem jen „prolétla“ ale zkušenosti mám špatné a nechci se k tomu vracet. Jsem kožní lékařka a už jsem i pediatr. Přesto, že Česká republika se potýká s nedostatkem lékařů, o „černou“ lékařku v době boomu uprchlíků nikdo nestál. Tolik jsem chtěla žít a pomáhat v srdci Evropy.“

17.11 Saed, Sýrie, 33 let

„V Sýrii jsem vystudoval medicínu, ale v roce 2014 jsem vzhledem vybombardování města uprchl s manželkou a ročními dvojčaty pryč. Tehdy nás odešlo dvacet, ale zůstal jsem sám. Na cestu, kterou jsme museli absolvovat, vzpomínám nerad a nechci se vracet zpět. Snažím se to z paměti vytěsnit. Po cestě jsem ztratil bratra a jeho syna, dva strýce a sestru své matky.“ Saed začal mít oči plné slz a bylo mi jasné, že povídání s ním nebude jednoduché. Nechala jsem ho vyplakat, zapálil si cigaretu, napil se kávy a já čekala, až začne sám hovořit. Bylo ticho, celou dlouhou minutu mlčel a potom sáhl po telefonu a ukázal beze slov fotku dvojčat. *„To jsou moje děti, už jsem je půl roku neviděl a dlouho neuvidím. I přes to, že jsem po cestě ze Sýrie ztratil mnoho přátel a část rodiny, podařilo se mi s manželkou a dětmi dostat bezpečně do Rakouska a naše cesta pokračovala do České republiky. V Rakousku jsem se s manželkou domluvil, že požádáme v České republice o azyl, protože v Sýrii už domov nemáme, všechno je zničené a rozbombardované. Prošli jsme všichni společně pomocí převaděče do Brna. Všechno, co se nám podařilo v Sýrii zachránit, jako šperky a jiné cennosti jsem prodal, aby bylo na cestu. Převaděči jsem zaplatil dvakrát, protože první převaděč, který od nás vybral peníze v Rakousku, se nám ztratil i s penězi, které si nechal předem vyplatit. Zaplatil jsem tedy jinému převaděči a toho už jsem si hlídal. Dovezl nás do Znojma, tam si nás převzal muž s dodávkou a odvezl do Brna. V Brně jsme zůstali schovaní na nádraží v dřevěné boudě na další skupinu. Skupina měla dorazit během následující noci, ale ani po třech dnech nikdo nepřišel. V podvečer močil u boudy, kde jsme se ukrývali, jeden muž, tak jsem vylezl a oslovil jsem ho. Neměl jsem jinou možnost. Donutil nás hlad. Začal jsem na muže mluvit anglicky a měl jsem to štěstí, že onen muž anglicky uměl. Za čtyřicet euro mi prodal tři cigarety, svačinu (jablko a dva kusy pečiva) a malou lahvičku vody. Dával jsem mu dvacet euro, ale řekl, že je to málo, tak jsem mu ještě dvacet přidal a byl spokojený. Požádal jsem ho, jestli by mi nepřinesl ještě cigarety a vodu, ale řekl, že spěchá. Ještě ten večer se u boudy muž objevil znovu a za padesát euro mi prodal jednu krabičku cigaret, jedno mléko a pět banánů. Na ostatní bylo marné a tak jsem s rodinou odešel na Policii, kde jsme se nahlásili. Po všech nutných prověřováních totožnosti a výsledcích jsme se dostali do detence, kde jsme ihned požádali o azyl. Tři měsíce v detenci byly dlouhé, ale daly se vydržet. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí o usazení se v Česku padlo už po cestě, vůbec by mě nenapadlo, že manželka své rozhodnutí změní. Po propuštění z detence a přiznání*

dočasné mezinárodní ochrany jsme byli umístěni do Integračního a azylového střediska v Předlicích. Už v detenci jsem navázal kontakt s teplickou arabskou komunitou a věděl jsem, že nám pomůžou s bydlením i s prací. Já i manželka jsme vystudovaní lékaři. Veškeré doklady jsme si vzali s sebou a sociální pracovnice nám pomohla s nostrifikací. Snažil jsem se, abych manželce, a hlavně našim dětem zajistil spokojený život. V Předlicích jsme se všichni postupně poznávali a v rámci Státního integračního programu jsme navštěvovali denně kurzy českého jazyka. Na manželce jsem ale začal pozorovat výhrady k životu v Česku a výhrady k lidem v IAS. Její chování se měnilo, ale přikládal jsem to ke změně prostředí, k náročné výuce, která byla nutná, jinak bychom byli z programu vyloučeni. Jednoho dne, když jsem odjel do města na úřady, do pojišťovny a na lékařskou prohlídku, manželka vzala děti a podařilo se jí za krátkou dobu, byl jsem pryč asi tři hodiny, odjet vlakem z Ústí do Drážďan. Po návratu jsem si přečetl vzkaz, že odjela do Německa a že se pokusí s dětmi přemístit do Švédska. Nikdy před tím o Švédsku nemluvila, nikdy. Mluvili jsme o Německu, to ano, věděli jsme, že politička Markelová se o uprchlíky důstojně postará, ale rozhodli jsme se, že zůstaneme v Česku, že budeme pracovat v Praze. Tohle byla bolestivá událost, ze které se musím vzpamatovat. Bolí to, moc to bolí. Manželka je ve Švédsku i s dětmi a s ostatními ze skupiny, na které jsme tehdy čekali v Brně a nedočkali jsme se jich. Nastoupili do vlaku a podařilo se jim bez jediné kontroly projet Českem do Německa a následně je převaděči dostali do Švédska. Manželka s nimi byla v kontaktu a ve vzkazu napsala, se mnou už šťastná nebyla a toužila po lepších sociálních podmínkách, než se nabízejí v České republice. I přes to, že je to bolestivé, s programem jsem nevystoupil, prošel jsem celý proces a na základě udělení azylu jsem už vyřídil nostrifikaci a pracuji. Prošel jsem zkouškami na lékařské fakultě a pracuji jako stomatolog v Praze. Bydlím v podnájmu, ale arabská komunita má v Praze velké zastoupení a přátelé mi pomohou sehnat vlastní bydlení. Líbí se mi v centru. Teď mám pronajatý byt na Václavském náměstí, ale raději bych bydlel na Staroměstském náměstí. Mám to tam rád. Ale koupit byt tam není jednoduché, je to tam drahé. Peníze si ale umím vydělat, pracuji v jedné nemocnici, a ještě v soukromé ordinaci, takže si neztěžuji. Protože umím arabsky, kurdsky, anglicky i arménsky, občas tlumočím, tak o peníze nemám nouzi. Ze všech jazyků, které jsem se kdy učil, je český jazyk těžký a složitý. Často dělám chyby při psaní, ale mluvím dobře. Docházím na výuku stále, i když už nemusím, stále se učím. Jsem rád, že jsem se usadil tady, ale trápím se. Jsem v České

republice třetím rokem a děti jsem neviděl dva a půl roku. Manželka žije ve Švédsku s jiným mužem, psala mi, že má další dítě, ale já vím, že už se nikdy neuvídíme. Nechci to. Moje děti vychovává cizí muž a já se s tím musím vyrovnat. Asi je to tím, že nejsem muslim. Mnoho přátel, muslimů, mi radí, abych si pro syny dojel a přivezl je do Česka, že syny musím vychovávat já, ale rozum mi říká, že když je jim dobře s matkou, ať jsou tam, kde je jim dobře. Neměl bych tady na ně čas. Rozvod probíhá pouze skrze naše právníky, všechno dohodou, a tak ani netoužím po tom všem se s manželkou vidět. Zradila, to se neodpouští. Zrada je jedna z věcí, kterou nikdy neodpustím. Jsem v Česku rád, mám rád pivo, slivovici, české dívky, a protože nejsem muslim, chodím na Vinohrady do jedné hospody, kde dělají výborné pečené koleno, ale chodí tam se mnou i kamarádi muslimové. Ale to jsou kluci, tedy chlapi, kteří žijí v Praze třeba čtyřicet i padesát let. Kdysi přijeli studovat a už tady zůstali. Já jsem v Česku potkal muže, který je shodou okolností od nás z Damašku. Už má české státní občanství, je výborný lékař a politik. Začal studovat v roce 1967, když Česko bylo spojené se Slovenskem. Studoval na Karlově univerzitě a já jsem taky rád, že tam teď můžu chodit. Na lékařské fakultě se mi líbí a všechny kurzy a vzdělávací semináře, které tam mohu absolvovat, jsou pro mě velmi cenné. Česko je krásná země.“

17.12 Taissa, Moldavsko, 24 let

„Přijela jsem do České republiky pracovat, a ne chodit do školy, to se raději vrátím. Jsem si vědoma toho, že jsem zde nelegálně, mám padělané rumunské doklady, ale žádat o azyl nebudu, protože kdybych se měla zapojit do integračního programu, musela bych chodit na kurzy češtiny, já nechci. Nechci umět česky, chci tady jen pracovat, vydělat si peníze, odjet domů a až nebudu mít peníze zase si je sem přijet vydělat. Když to nejde, nebudu tady. Nepatřím sem, jsem z Moldavska a tam je můj domov.“

17.13 Muhammad, Afghánistán, 23 let

Povídání s Muhammadem probíhá za pomoci tlumočnicka, protože tento mladý muž neumí ani slovo česky a absolutně nerozumí. Přesto zažádal v ČR s dalšími přáteli o azyl. Sehnat tlumočnicka do perštiny nebylo vůbec snadné. Muhammad je ubytovaný ve středisku IAS v Předlicích, zaměstnání si nehledá, do státního integračního programu je sice zařazen, ale asi ne nadlouho, jelikož neplní individuální plán a pro neplnění nemá ani žádné vysvětlení, případně omluvu. Podle pracovnice střediska IAS se k celé věci, k individuálnímu plánu zvláště, staví nezodpovědně a vše bere na lehkou váhu. I podle psychoterapeutky lze předpokládat, že si neuvědomuje vážnost situace. Je negramotný, neumí ani číst, ani psát. „*V Afghánistánu se válčí, nedá se tam žít, odešel jsem se skupinou asi čtyřiceti lidí. Všichni z vesnice se domluvili na odchodu. První skupina ženy a s dětmi a staří lidé odešla asi týden před námi. V Maďarsku, po dlouhé vyčerpávající cestě, jsem se od nich odpojil a přiřadil jsem se ke skupině dvou seniorských párů a k jedné rodině s pěti dětmi. Odcházel jsem s o dva roky bratrem, rodiče už nežijí, ale bratr se dostal dál, už je v Německu. Jsem s ním v kontaktu, voláme si. Šel bych za ním do Německa, ale nemám peníze a myslím, že než se dostanu do Německa, bratr může být jinde. Jeho cílem je dostat se do Švédska, případně do Finska. V Německu je v táboře s mladými lidmi ze Sýrie a ti jsou rozhodnutí odejít do severovýchodních zemí. Jelikož Ze SIP jsem byl vyřazen, protože jsem nedocházel do učebny na výuku českého jazyka. Nebo ještě asi nejsem vyřazený, ale možná budu, nevím. Neumím se učit, nikdy jsem do školy nechodil a neumím se něco naučit, je to složité a ve dne na to nemám čas. Spím. Protože v noci poslouchám písničky, ve dne spím a nemůžu docházet na výuku. Někdy jezdím do Teplic, někdy do Prahy, když tam přespím u kamarádů, tak nechodím na výuku. Není tady moc dobře, musím na úřady a něco pořád vyřizovat, nerozumím tomu, jsem ze všeho unavený. Čekám na sociální dávky a na příspěvek na bydlení, taky musím chodit do Ústí na úřad práce a pořád něco podepisovat a vyplňovat. Je toho moc, a je to moc daleko. Musím do města autobusem, nebo trolejbusem. Je to daleko, potřebuji dlouho spát a práci neumím a nerozumím lidem, co mi říkají, tlumočnick se mnou jde na úřady, ale jinak nevím kdo, co říká. Je to tady těžké, asi půjdu do Německa, ještě nevím. Možná nepůjdu, protože bych musel zpátky sem, když jsem tady požádal o mezinárodní ochranu. Tak nevím. Už si nechci povídat, půjdu spát.“*

17.14 Azzad Alli, Afghánistán, 26 let

„Já jsem podepsal azyl, ale už nechci, půjdu do Německa a do Švédska, nebo do Kanady. Z Afghánistánu jsme odešli, protože se tam válčí. V Afghánistánu je špatná ekonomická situace, celkem všechno je tam špatné, nic tam nefunguje, ani zdravotní péče, ani školství. Do školy se nechodí. Je mi 26 let, mám bratry 20, 17, 14 let a sestry 18 a 22 let a do školy jsme nechodili, jen jedna sestra. Sestře je 18 let. Před čtyřmi lety uprchla s příbuznými přes Írán a Turecko do Řecka, tam se od nich oddělila, a se skupinou jiných Afghánců se pomocí převaděče dostala do Francie. Tam žádala o azyl. Má mezinárodní ochranu, chodí tam do školy, voláme si, ale sloučení rodiny Francie neudělá. Za vlády Talibánu se v Afghánistánu dívky nesměly vzdělávat vůbec. Afghánistánu je hlad a žízeň. Nikde není pitná voda, ale protože máte žízeň, tak pijete i špatnou vodu a pak je nemoc, zvracení a není lékař, je tam pořád válka, a každý musí do války.“ Jelikož jsem viděla, jak se Azzad otočil a otřel si slzy, chtěla jsem povídání ukončit, ale nechtěl, hned povídal dál. „Viděl jsem rozbombardované město Kundúz a cestou jsem viděl všechno rozbité. Válčí tam i děti, to já nechci. Vytáhl z kapsy telefon a já jsem si stihla všimnout, že jde o telefon značky iPhone, proto jsem mu prostřednictvím tlumočnicka položila otázku, kde k telefonu přišel, resp. kde na něj vzal peníze. Vysvětlení bylo stručné. „To je starý telefon, převezl jsem jedné skupině heroin, tedy asi to byl heroin, prostě od jednoho obchodníka jsem doručil balíček skupině lidí a dostal jsem telefon, ne peníze. Ale nedostal jsem nový telefon, to je starý, to má ale každý, v Maďarsku v uprchlickém táboře má takový úplně každý. Máte tady taky takové, viděl jsem to, ale málo.“ Chtěla jsem se dozvědět, proč nechce v České republice zůstat, proč nevyužije možnost vzdělávat se, ale Azzad má jasno. „Nechci chodit do školy, a chci pracovat, v Německu bych chtěl jezdit autem, jako taxikář, nebo něco rozvážet, baví mě řídit, umím řídit, v Afghánistánu umí řídit malé děti. Tady se mi nelíbí. Tady je to dobrá, protože tady není válka.“ V průběhu povídání vylákal Azzad od tlumočnicka asi čtyři cigarety. Působil dost sebevědomě.

17.15 Anna, Polsko, 38 let

„Já jsem v České republice dva roky, mám pronajatý byt v Mladé Boleslavi, pracuji ve firmě Škoda auto a. s. a jsem spokojená. Žiji tady i se synem. Syn po příjezdu České republiky začal navštěvovat poslední rok základní školy a nyní studuje střední hotelovou školu a je spokojený. Přístup pedagogů je vstřícný a setkávám se i s tolerancí. Přesto, že určitá jazyková bariéra je, není v takové míře, aby byla stěžejním problémem. Já se učím česky od kolegů. Pracuji s mnoha Čechy a komunikace se zlepšuje. Přijala jsem jako tisíce jiných Poláků, za práci. V Polsku není práce tak ohodnocená jako tady. Ještě před tím jsem byla pracovat v Anglii, ale bez syna. Zde v Česku jsem i se synem, chodí tady do školy a je spokojený. Jediný problém je v tom, že nekomunikuje ještě plynně česky a občas může nastat problém, ale ten bývá záhy vyřešen. Já jsem po nástupu do společnosti Škoda auto a.s. absolvovala mnoho školení, včetně firemního vzdělávání. Musím říci, že jelikož jsme Evropané, integrace a vzdělávání jsou pro nás, pro Poláky v České republice, dostupné. Najde se jedinec, kterému „Polák“ vadí, ale to je vždy a všude. Syn studuje a ve škole se s žádnými problémy nepotýká.

17.16 Jana, pracovnice v Integrovaném azylovém centru v Ústí n/ Labem

„V IAS jsem pracovala s mnoha rodinami, ale nejraději vzpomínám na jednotlivce, na muže jednotlivce. S rodinami to bylo mnohdy složité, ale muži jednotlivci, samozřejmě že ne všichni, se stavěli jak k pobytu v IAS tak k samotnému plnění individuálního plánu zodpovědněji, než rodiny. S muži jednotlivci bylo nastavování individuálního plánu poněkud vážnější, ženy braly vše na lehkou váhu. Např. Žena ze Somálska při sestavování individuálního plánu byla seznámena s tím, že je zde v ČR povinností, aby svoje dítě zapsala do mateřské školy. Jelikož Somálka hovořila pouze somálsky a arabsky po celou dobu jejího pobytu v IAS byl přítomen tlumočnick. Somálka přišla do České republiky s dívkami z Eritrei a s mnoha dalšími Somálci, ale ti v Česku nezůstali, pokračovali do Německa. Tato žena měla roční holčičku, téměř šestiletého chlapce a dva třináctileté chlapce. O tom, že by třináctiletí chlapci byli její synové, se mi nezdálo, protože na rozdíl od ní uměli chlapci výborně anglicky a k „sourozencům“ neprojevovali žádnou náklonnost, krom toho, že si s nimi občas hráli. To že jejich původ byl africký, o tom nebylo pochyb, ale přišli společně, nahlásili, že jsou rodina, tudíž byli vedeni jako rodina. Takových případů jsou stovky, nejen u nás, ale i v sousedních státech, myslím tím v uprchlických táborech, kde se provádí prvotní evidence. Somálka Raffa nemluvila o svém muži, nemluvila o nikom ze Somálska, jen zřídka telefonovala a stále si jen listovala v Koránu. S péčí o děti to nijak nepřeháněla. Dalo by se říci, že se o ně nestarala. V té době bylo IAS mnoho mužů jednotlivců z Ukrajiny, Afghánistánu a taktéž muslimové ze Sýrie a Eritrei, nelíbilo se jim to, že jsou děti víceméně zanedbávané a snažili se Raffě pomoci. Po několika dnech se ukázalo, že se nejedná o pomoc, ale Raffa jim přímo péči o své děti svěřila. Čekala na to, až se někdo dětí ujme. Raffa se nechovala vůbec tak, jak se zavázala v individuálním plánu, nebyla schopná ráno vstát a na smluvený termín být na úřadě nebo u lékaře, či v mateřské škole, kde měla přihlásit syna. Raffa pouze seděla, kouřila, listovala v Koránu a o nic jiného nic nestarala. Tlumočnick se snažil jí denně vysvětlovat, že jelikož zažádala v České republice o azyl, musí se snažit o integraci a s tím souvisí plnění plánu, ale ona ničeho nedbala. Raffa byla tak lenivá a jelikož nebyla schopná plnit plán, několikrát za ní přijely i pracovnice z OAMP (Oddělení azylové a migrační politiky), nikdy se totiž na smluvenou schůzku nedostavila. Raffa byla zvláštní, více jsem nabírala dojmu, že k ní třináctiletí chlapci nepatří, což se po dvou měsících potvrdilo. Chlapci se k Raffě přidali někde cestou, nemají tušení, kde to bylo. Jsou také

ze Somálska, ale z jiné oblasti a o útěk z vlasti se rodina pokusila již dřív, ale bohužel, rodiče nechali děti někde v táboře v Maďarsku a pomocí převaděče odjeli do Německa. V rámci sloučení rodin začali po chlapcích pátrat a lustraci, po předložení jejich rodných listů, bylo zjištěno, že chlapci k Raffě vůbec nepatří. V rámci mezinárodních smluv ke sloučení rodiny došlo a Raffa zůstala v IAS pouze se svými dětmi o které se jí starali muži žijící také v Integrovaném azylovém středisku. Já mám s muži jednotlivci tu nejlepší zkušenost. Jednalo se převážně o muže syrského původu, vesměs lékaři. Musím říci, že jsou pozorní, a hlavně nechají se vést a snaží se. Pokud bych je nekontrolovala a stále nesměřovala, zlenivěli by a plán by se jim nedařil plnit, protože polehávali a ač se jednalo o muslimy, našli zálibu v českém pivu a dost často si kupovali pivo. Jak bylo jen trochu příznivé počasí, seděli venku, popíjeli pivo a povídali si. Nebrali ale plnění individuálního plánu na lehkou váhu a musím potvrdit, že žádnému muži jednotlivci nehrozilo vyřazení ze státního integračního programu, kdežto rodinám často. V momentě, když přišla do IAS rodina, nastavování plánu bylo problematické. Nejvíce odmítaví byli Afghánci a obyvatelé afrických zemí. V případě Ukrajinců, když už se rozhodli o azyl, integraci nepodceňovali. S obdivem musím potvrdit, že se vyučovali i nad rámec povinných hodin výuky. U mužů jsem zaznamenala větší snahu o integraci, a především větší snahu o plnění individuálního plánu, což spolu úzce souvisí. Nezáměr žen o integraci je spojen s postavením žen v jejich zemi, mluvím tedy o ženách třetích zemí, ty nemají potřebu se učit jazyk a dál vzdělávat, doposud to nebylo třeba, nikdo to po nich nevyžadoval a mnohdy jim to ani nebylo umožněno. V době působení v IAS jsem se setkala s mnoha různými lidmi a poznala jsem, že je to také o přístupu. Myslím tím o našem přístupu k samotnému cizinci. Jestli-že se budeme snažit cizince nasměrovat tak dobře, aby se co nejlépe integroval, zajisté v tom nebude problém. Pokud je ale od prvopočátku zřejmé, že se nejen cizinec integrovat nechce, odmítá přijímat naše pravidla, odmítá se učit náš jazyk, nebyl by dobrým občanem a dřív nebo později by buď opustil Českou republiku, nebo by začal páchat trestnou činnost, aby si opatřil zdroj obživy. V tomto směru nejsem vůbec naivní a uvědomuji si, že je z naší strany potřeba dbát a dohlížet na to, jak se každý jedinec integruje, právě od toho jsou ta integrační střediska, od toho jsou koordinátoři, poradci, sociální pracovníci a všichni ostatní co jsou s nimi v každodenním kontaktu. Podle mého názoru mají cizinci opravdu možnosti se integrovat a vzdělávat, ale to že možnosti nechtějí využít, s tím nic neuděláme. Jakmile je budeme nutit, budeme na ně

naléhat, nebudou naše pravidla respektovat. Mnoho cizinců, kteří prošli Českou republikou, odmítalo nejen umístění do detence, ale další nutný pobyt zde ve střediscích. Mluvím tedy o cizincích ze třetích zemí. Několik Syřanů zůstalo u nás a dnes pracují ve zdravotnictví, ale není jich mnoho. Většina cizinců se nechtěla v ČR usadit, jejich touha byla odcestovat do Německa a do Švédska. Problém s integrací byl především s lidmi, kteří neměli žádné pracovní návyky. Vzpomínám, jak jsem s jednou rodinou z Nigérie jezdila po úřadech a věnovala se jim, hledala jsem jim práci a dohlížela jsem na jejich docházku na lekce českého jazyka. Jednalo se o dva plnoleté muže, jejich matku s nezletilým synem. Matka se třemi syny zažádala o azyl, byl s nimi sestaven individuální plán a denně byly spory, protože se jim plnění plánu nedařilo. Nedařilo se proto, že ani jeden z nich nebyl schopen vstát a v deset hodin dopoledne sedět v učebně. Lektor docházel do střediska, snažil se časově přizpůsobit, ale marně. I když matka byla vzhůru a nespala, bez synů na výuku nešla, syny budit nikdy nechtěla a plán se nedařilo plnit. Přes to, se lektor snažil a nabízel náhradní hodiny výuky, domluvené termíny nebyly dodrženy. V takovém případě je veškerá snaha zbytečná. Také mám v paměti jednu dívku z Kuby, která uměla výborně anglicky, byla vystudovaná zdravotní laborantka, veškeré doklady o dosaženém vzdělání měla, nebyl problém s nostrifikací, a kdyby docházela na výuku jazyka a plnila individuální plán, měla by i práci, následně bydlení a integrace by byla snazší. Problém byl ovšem v tom, že dívka nedocházela na výuku a následně nedodržovala ani termíny při jednání s úřady. Jelikož nedbala povinností, nesplnila podmínky pro dávky na bydlení a jelikož neměla čím zaplatit nájem, vystavovala se nebezpečí ukončení smlouvy. Opakovaně nedbala na výzvy a upozornění. Když se podařilo nastavit nový individuální plán a začít s ní pracovat znovu od začátku, odjela bez slova rozloučení z IAS a poslala textovou zprávu, že je ve Finsku u přítele. Od spolubydlící jsem se dozvěděla, že se vůbec nechtěla integrovat, ale potřebovala někde vyčkat a pobírat alespoň sociální dávky, aby přečkala, než se jí ozve přítel z Finska a vycestuje za ním. V období velkého boomu uprchlíků od května 2015 do listopadu 2016, ne každý cizinec usiloval o skutečné žití v bezpečné zemi, které Česká republika nabídla. Připomeňme si, jak nespokojení v České republice byli Iránští křesťané. Tenkrát, i přes to, že se vynaložilo mnoho peněz na jejich přesídlení do bezpečí, nechtěli zde zůstat a někteří chtěli zpět do Íránu, ostatní chtěli cestovní doklady a vycestovat do Německa. Vybavuji si diskuze k tomuto tématu, kdy v jednom rozhovoru tehdejší ministr vnitra

zdůraznil, že nebudeme pro uprchlíky cestovní kanceláři. Podle pracovníků Generace 21 o ně bylo postaráno, co nejlépe to jen šlo, ale patrně se nechtěli integrovat, nechtěli zde žít. Četla jsem i nějaké diskuze k tomu, jak se Íránští křesťané vyjádřili k tomu, proč nechtějí žít v Česku a důvodem byla nespokojenost s nabídnutými podmínkami, což opět pobouřilo naše občany. Pravda, mince má dvě strany, já bych jen k tomu všemu řekla, že z mého pohledu je pro cizince integrace propracovaná, vzdělání, které je umožněno v rámci integračních programů, je na vysoké úrovni, myslím tím organizačně, a domnívám se, že pokud je zájem ze strany klientů - cizinců, že se řádně a bezproblémově integrují, samozřejmě, s naší pomocí. To bych ráda všem zdůraznila, že je potřeba míra tolerance a ochota pomáhat. Je na každém z nás, abychom jim pomohli, protože je i v našem zájmu, aby pracovali, aby se zapojili do běžného a každodenního života. Pomoc a tolerance jsou zapotřebí.“

17.17 Jarmila, Češka, která emigrovala

Jarmila zažila integraci „na vlastní kůži“, v roce 1949 se narodila jako prvorozené dítě. Oba rodiče pracovali ve školství. Jarmilka si prošla bezproblémově dětstvím, ale příchod vojsk varšavské smlouvy už vnímala. Tehdy už měla i dva mladší sourozence, dvojčata, bratra a sestru. Když jí bylo devatenáct, úspěšně ukončila studium na gymnáziu. Protože byla mladá a už doma slyšela delší dobu, že situace vyvíjející se v Československu není dobrá, přemýšlela už tehdy o jiných variantách, ale nikdy s nikým o tom nehovořila. Jelikož toužila po studiu na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, musela být členem Svazu socialistické mládeže. Jarmilka povypráví, co se stalo v průběhu a po ukončení studia. *„Při studiích jsem přemýšlela o vycestování, ale myšlenky jsem s nikým nesdílela. Seznámila jsem se při studiích s dvěma kubánskými chlapci, kteří mi několikrát dali najevo, že by chtěli z Československa uprchnout, ale mluvili o Kanadě. Nikdy jsem o Kanadě nesnila, to bylo daleko a s Kanadou jsem měla spojenou zimu. Oba studovali lékařství, ale byla jsem taková parta smíšená, někdo z filozofické, někdo z lékařské, někdo z pedagogické a někdo z elektrotechnické. Tak prostě parta studentů. Já jsem byla na slovo opatrná a doma jsme taktéž o ničem nehovořili, cítila jsem z chování rodičů obavy a strach. Věděla jsem, že jim komunistický diktát nevyhovuje, ale nedávali nic najevo. „U nás doma se o ničem moc nehovořilo, rodiče působili vystrašeně a já jsem s celým děním v Československu nesouhlasila, a tak jsem situaci začala řešit, alespoň ve své hlavě, ve svých myšlenkách. Strádala jsem plány. Zkrátím to. Po ukončení studia na vysoké škole jsem s jedním studentem z Kuby a s jednou slovenskou studentkou filozofické fakulty utekla. Všichni společně jsme po studiích utekli do Německa a potom do Kanady. Po půl roce v táboře v Kanadě jsme se vrátili do Německa a zůstali jsme v jednom táboře skoro rok. Situace to byla velmi složitá, ale stálo to za to. Během následujících tří let se mi podařilo dostat k sobě rodiče s bratrem. Sestra tragicky zahynula. Integrace byla taková, jak jsme se k ní postavili. Já jsem se postavila jako vždy, ke všemu čelem. Chtěla jsem to, věděla jsem, že všude bude lépe než u nás. Než poslouchat rozkazy komunistické strany. Ač to bylo těžké období, co se bydlení a práce týče, stálo to za to. Žila jsem ve svobodné zemi. Bratr vše před odjezdem zařídil a postaral se o všechno. Vinohradský byt po babičce prodal, vilu ve Vršovicích stihl také prodat. Musel jednat rychle, a hlavně s největší opatrností, protože po mém odchodu z Československa to ani rodiče, ani bratr neměli jednoduché. Zkrátka vše dopadlo tak jak jsem plánovala. Vzpomínám na těžké chvíle,*

keré jsem prožívala v zahraničí. Dřela jsem, pracovala jsem i v noci, jedno období i tři měsíce nepřetržitě celé dny, abych si vydělala na vlastní bydlení, na studia, na materiální zázemí a na vše, o čem jsem u nás jen snila a nějak jsem si to představovala. O rodiče bylo postaráno, neboť když je bratr přivezl, už jsme nějaké zázemí měla. V Německu jsem se vdala, porodila dvojčata, maminka hlídala a pomáhala mi s domácností a já jsem si studovala jazyky. Bratr pokračoval dál a usadil se v Británii. Taktéž se oženil a založil rodinu. Po revoluci jsem se spojila s přáteli a s příbuznými a začala jsem toužit po zemi původu. Byla jsem omámena svobodou. Bohužel, manžel onemocněl, ovdověla jsem a vrátila jsem se zpět i s rodiči a s dětmi. Dům a postavení jsem musela znovu budovat, to je pravda, ale stálo to za to. I přes to, že jsem prošla několika lágry a tehdejší podmínky se nedají srovnat s těmi, které mají cizinci teď tady u nás, musím konstatovat, že takhle dobře vybavené tábory a zařízení pro uprchlíky jsem nikde neviděla. Pravda, bylo to před padesáti lety, ale tehdy jsme si vážili toho, co nám bylo nabídnuto. Nikdo, kdo to nezažil, si nedovede představit. Abychom se integrovali, museli jsme opravdu, ale opravdu fungovat. Ve srovnání s tím, co vidím dnes tady, je to úplně jiné. Bude mi sedmdesát a jsem stále aktivní, pracuji jako tlumočnice v organizacích pomáhající uprchlíkům a migrantům, navštívila jsem detence, navštívila jsem pobytová zařízení a smekám, jaké podmínky pro integraci mají. Vzdělávání, které mají v rámci integračních programů, je úžasné. Líbí se mi to. Já jsem si tehdy uvědomovala, že pokud nezapadnu do tamější společnosti, nedopadnu dobře. Ano, je to blízkou kulturou, šlo o přesun v rámci Evropy, resp. do sousedního státu, ale to vám poví i ti, co zamířili do Kanady, do USA a do jiných zemí. Já, jsem optimista a myslím si, že cizinci mají vše pro integraci a vzdělávání nachystané, teď už je na každém z nich, do jaké míry, čeho využijí, jak se k tomu všemu postaví, a zda chtějí. Já jsem tehdy moc chtěla. Ještě bych ale měla dodat, že jsem také pocítila mnohdy netoleranci a věřte mi, zažila jsem v práci i šikanu. Narazila jsem na lidi, kterým vadilo, že jsem přišla do Německa z Československa. Ano, je to o lidech. Ale globálně musím říci, že tolerance a podpora pro integraci byla ze strany Němců obrovská, teda z mého úhlu pohledu. Každý možná zažil něco jiného, já si nemohu na nic naříkat. Chtěla bych možná vyzvat lid, který je tak moc netolerantní, aby vzpomněl, že jsme taky prchali z vlasti a nebylo nás málo. Já si vážím toho, že mi bylo umožněno žít ve svobodné zemi, pracovat, vzdělávat se a vždy jsem na sebe byla svým způsobem pyšná, že jsem se uměla postarat, aniž bych musela na někoho donášet a s čistým svědomím jsem

se na sebe mohla vždy podívat do zrcadla. To je můj názor a takhle to cítím já. Já se stavím k integraci pozitivně, podporuju jí, jsem ráda, že jsem potřebná a vím, proč to dělám. Sama jsem takovou pomoc kdysi potřebovala a nyní to mohu předávat dál. Pravdou je, že jsem si té pomoci vždy vážila, vždy jsem fungovala tak, abych se mohla co nejdříve postavit na vlastní nohy. Ono to totiž ani jinak tehdy nešlo. Tábory byly plné, já si to vybavuji, jako by to bylo dnes. No vyprávěla bych dlouho, ale už jsem vše podstatné řekla a musím se rozloučit.“

17.18 Tij Na, Barma, 13 let (Táňa)

„V České republice žijeme od roku 2010, takže už dlouho. Cestu si málo pamatuju, hodně jsme cestovali. Žijeme tady a líbí se nám zde. Mám starší sestru, ta už je na taneční konzervatoři. Já bych chtěla být zdravotní sestra, chtěla bych pomáhat v nemocnici. Třídni učitelka říkala, že bych mohla jít studovat na gymnázium a potom jít na doktorku, ale já nevím, jestli bych to zvládla. Učím se hodně, učím se každý den a musím ještě chodit na doučování z matematiky. Rodiče pracují, maminka je ve školní jídelně a tatínek na úřadě. Za chvíli přijde sestra a ona vám řekne, jak moc je to pro nás náročné. Teď už moc ne, ale dřív to bylo těžké, já jsem nerozuměla spolužákům, uměla jsem špatně mluvit česky, ale rozuměla jsem jim. Je nám tady dobře, všichni pomáhají a máme hodně kamarádů. Už jde sestra a Sean s maminkou.“ Pozdravila jsem se s maminkou a sestrou a povídání pokračovalo. *„Já se jmenuji Sean, Su, jsem na konzervatoři, a musím říci, že jsme se všichni integrovali velmi dobře a myslím, že rychle, protože nám hodně lidí pomáhalo. Všichni pomáhali, chodili k nám domů a vzpomínám, že ukazovali mamince, jak máme práť v pračce, jak máme péct v troubě a sousedka učila mamku péct koláče a buchty. Celá rodina chodila na češtinu a já jsem potom přinesla leták na výuku anglického a německého jazyka, tek jsme ještě začali chodit na angličtinu, ale potom chodil učitel k nám domů. Vzpomínám ráda na to, že všichni pomáhali. Chodila jsem do školky, tak se mi nelíbilo, protože jsem ještě moc neuměla česky, ve škole to už bylo lepší a učila jsem se rychle, učila jsem se ve škole i mimo školu. Chodila jsem tancovat a hrát na kytaru. Kytaru a tanec dělám dodnes. Na češtinu už nechodím, začala jsem se v září učit francouzsky. No uvidím, jestli mi to půjde. Všichni se stále vzděláváme. Musím říci, že jsem moc ráda za to, že můžu být v Česku doma.“*

18 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo seznámit čtenáře s názory na integraci a vzdělávání z pohledu cizinců.

V bakalářské práci vysvětluji i pojmy a názvosloví, která s cizinci a integrací souvisí.

Z práce je také zřejmé, že informace o tom, že cizinci žijí v detenci na úkor společnosti, jsou nepravdivé. Služby, které jsou cizincům poskytovány zdarma, zajišťují nestátní neziskové organizace.

Oslovila jsem cizince legálně žijící v ČR i cizince, kteří na území pobývají nelegálně. Pro srovnání jsem oslovila i Jarmilu, která sama před mnoha lety opustila Československo a sama se snažila o integraci a vzdělávání v cizí zemi. Nabídla jsem pohled cizinců třetích zemí i pohled cizinců z Evropské unie. Svůj pohled na integraci a vzdělávání vyjádřila i dobrovolnice, která s cizinci pracuje a sociální pracovnice z integračního centra.

Shrnu-li informace, které jsem dostala nejen od cizinců, ale i od žen, které pracují s cizinci, podmínky pro vzdělávání a integraci jsou v České republice nastaveny dobře. Za důležité považuji osvětu a toleranci. Tolerance s integrací spolu velmi úzce souvisí. Z rozhovorů, které jsem s cizinci vedla, vyplývá, že značná část Ukrajinců, ale i Moldavanů, které se na našem území pohybují nelegálně, přijíždí do České republiky za „vidinou“ výdělku a již v zemi původu vynaloží za cestovní doklady a pracovní povolení vysoké peněžní částky, o které často nenávratně přijdou. Přesto, že i v zemích bývalého Sovětského svazu existují organizace, které varují před nelegálními zprostředkovateli práce i před padělateli dokladů, stále jsou na našem území lidé z Ukrajiny, Moldávie, Arménie, Gruzie i Kyrgyzstánu nelegálně. Mnoho cizinců z bývalého Sovětského svazu s nelegálním pobytem na našem území, bývá umístěno do detenčních zařízení opakovaně. V ZZC často ukrajinské ženy uvádí, že o varování vědí, ale neúnosná situace v jejich zemi je svádí, mnohdy až nutí k nelegálním krokům a k velkému risku.

Pravdou je, že pokud se cizinec odmítá vzdělávat, je jen málo pravděpodobné, že se bude bezproblémově integrovat do společnosti. Pro integraci a vzdělávání s tím spojené, jsou nastavená pravidla, a aby vše fungovalo, je třeba pravidla dodržovat.

Cíl bakalářské práce byl naplněn.

Většina dotazovaných respondentů vnímá integraci a vzdělávání cizinců v České republice kladně.

Jeden ze čtyř dotazovaných respondentů Ukrajinské národnosti míní, že není nutné, aby se vzdělával v České republice a jelikož nechť plnit podmínky pro integraci byla silnější, bude z České republiky vyhoštěn.

Z celkového počtu patnácti dotazovaných respondentů, cizinců, kteří jsou (někteří byli) v České republice legálně, či nelegálně jich deset hodnotí integraci kladně, pět respondentů o vzdělávání a integraci nemá zájem.

Rusové, Ukrajinci jsou nám kulturou bližší, proto je pro ně integrace snadnější tak jako jiným Evropanům, např. Polákům.

Z rozhovorů vyplývá, že v Afghánistánu nebude negramotnost ojedinělá.

Práce poslouží všem, kdo by chtěli vědět a znát pohledy cizinců na integraci a vzdělávání v České republice.

Seznam použitých zdrojů

DRBOHLAV, D., *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu)*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3.

CRISP, J., *Situace uprchlíků ve světě 1997-98: humanitární program*. Oxford: Oxford University Press, 1997. ISBN 0-19-829309-9.

KREČ, L., *Uprchlíci a zachránci: velké příběhy českých emigrantů*. Praha: Paseka, 2016. ISBN 978-80-7432-740-7.

MARKOVÁ, M. *Migrace-uprchlická krize v ČR: Absolventská práce*. 2016. Praha, 2016.

TRBOLA, R., M. RÁKOCZYOVÁ. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-19-8.

TRBOLA, R., a M. RÁKOCZYOVÁ, *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-20-4.

RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA R., a HOFÍREK O., *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.

REICHEL, J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŠÍŠKOVÁ, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*, 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

Integrace - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2017 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 04. 01. 2018]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek>

Migrace - Aktuální informace o migraci. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2017 Ministerstvo vnitra České republiky. Všechna práva vyhrazena. [cit. 04. 01. 2018]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-uvod-migrace.aspx>

suz.cz. suz.cz [online]. Copyright © Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra [cit. 04. 01. 2018]. Dostupné z: <http://www.suz.cz>

Zásady migrační strategie - Aktuální informace o migraci. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2017 Ministerstvo vnitra České republiky. Všechna práva vyhrazena. [cit. 04. 01. 2018]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zasady-migracni-strategie.aspx>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Marie Marková

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Integrace a vzdělávání cizinců v České republice

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 60

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Shánilová, Ph.D.